

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กรณีศึกษา ชุมชนกุฎีจีน

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2564
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A PARTICIPATION OF COMMUNITY IN CULTURAL TOURISM DEVELOPMENT :
A CASE STUDY OF KUDEE JEEN

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Public Administration in Public Administration

Department of Public Administration

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Chulalongkorn University

Academic Year 2021

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อสารนิพนธ์	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
	เชิงวัฒนธรรมกรณีศึกษา ชุมชนกุฎีจีน
โดย	นายมนัส สามารถกุล
สาขาวิชา	รัฐประศาสนศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธรรมา นิติเกษตรสุนทร

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

----- ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.จักรกริช สังขมณี)

----- อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธรรมา นิติเกษตรสุนทร)

----- กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กীরติ ชื่นพิทยาธร)

----- กรรมการ
(อาจารย์ ดร.พิมพ์สิริ อรุณศรี)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

มนัส สามารถกุล : การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมกรณีศึกษา ชุมชนกุฎีจีน. (A PARTICIPATION OF COMMUNITY IN
CULTURAL TOURISM DEVELOPMENT :A CASE STUDY OF KUDEE JEEN) อ.ที่
ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.สุธรรมา นิติเกษตรสุนทร

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนกุฎีจีนเพื่อ
การพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนกุฎีจีน และ (3) เพื่อเสนอแนะ
แนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนกุฎีจีนที่มีความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนกุฎีจีนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
โดยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน ผลการวิจัย สรุปได้ ดังนี้

1. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนกุฎีจีน พบว่า โครงการที่จัดทำขึ้น
ไม่ตรงตามความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ขาดการสำรวจความต้องการของประชาชนในชุมชน มีรายละเอียดโครงการและวัตถุประสงค์ของ
โครงการที่ไม่ชัดเจน ด้านระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า ภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนกุฎีจีนเข้ามามีส่วนร่วม อยู่ในระดับของการให้
ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในพื้นที่ และระดับรับฟังความคิดเห็น

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนกุฎีจีน ประกอบด้วย 5 ปัจจัย ดังนี้ (1) ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น
โดยเฉพาะผู้นำ เป็นปัจจัยที่มีผลมากที่สุด (2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (ฐานะการเงินและครอบครัว) พบว่า หากประชาชนกลุ่มใดที่มีฐานะค่อนข้างยากจน
จะทำให้ไม่มีเวลาวางที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน (3) ปัจจัยภายในตัวบุคคล พบว่า การที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมส่วนใหญ่เกิดจาก
ความรักความผูกพันในชุมชน (4) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมชุมชน พบว่า ผู้คนต่างถิ่นอพยพเข้าอยู่อาศัยในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อย (5) ปัจจัยด้าน
นโยบายภาครัฐ พบว่า มีการกำหนดนโยบายในการพัฒนาจากบนลงล่าง (Top Down)

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีดังนี้ (1) กำหนดนโยบายในการพัฒนา
พื้นที่ชุมชนกุฎีจีนจากล่างขึ้นบน (Bottom up) (2) จัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชนกุฎีจีน (3) นโยบายของภาครัฐจะต้องมีความ
ต่อเนื่อง (4) ปลูกฝังให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาชุมชน (5) จัดให้มีศูนย์ข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ของชุมชน (6) จัดโครงการขยายการ
ท่องเที่ยวชุมชนกุฎีจีน

สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์

ลายมือชื่อนิสิต .....

ปีการศึกษา 2564

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

6282040824 : MAJOR PUBLIC ADMINISTRATION

KEYWORD:

Manas Samadkul : A PARTICIPATION OF COMMUNITY IN CULTURAL TOURISM DEVELOPMENT :A CASE STUDY OF KUDEE JEEN. Advisor: Asst. Prof. SUTHAMMA NITIKASETSOONTORN, Ph.D.

The objectives of this research, a case study of Kuddee Jeen were (1) study the characteristics and model of a participation (2) study the factors affecting a participation and (3) suggest ways to encourage more attention to participate. The study conducted in-depth interviews with 15 partakers. The research results are

1. Participation process in cultural tourism development, besides previous projects were not the actual needs of the community, the government simply offer the community only providing information and listening to opinions stages on the level of public participation.

2. 5 factors affecting the community to participate were: (1) driving factor from others, especially the leader (2) economic factors; relatively poor people have no opportunity to get involved (3) internal factors; love and commitment in the community are significant (4) community environment factors; migrated residencies had less participation and (5) Government policy factors; a development policy was formulated from top down.

Guidelines for promoting a participation of the community in cultural tourism development were: (1) determine the policy to develop the community from bottom up. (2) form a committee to drive the community tourism. (3) have a consistent government policy (4) raise awareness of the importance of community development (5) establish a community information and learning center and (6) organize a diversified Kuddee Jeen community tourism network.

Field of Study: Public Administration

Student's Signature .....

Academic Year: 2021

Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนกุฎีจีน สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธรรมา นิติเกษตรสุนทร อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่คอยให้คำชี้แนะแนวทางการทำสารนิพนธ์ คอยติดตามความก้าวหน้า ตลอดจนเอาใจใส่ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการทำสารนิพนธ์ จวบจนสารนิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ และขอกราบขอบพระคุณท่านคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.จักรกริช สังขมณี ประธานกรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิริติ ชื่นพิทยากร และอาจารย์ ดร.พิมพ์สิริ อรุณศรี กรรมการสอบสารนิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ในการปรับปรุงสารนิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทุกท่าน จากทุกหน่วยงาน ที่ท่านกรุณาสละเวลาอันมีค่าให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์และมีคุณค่าอย่างยิ่ง สำหรับการวิจัยของข้าพเจ้า สารนิพนธ์ฉบับนี้จะไม่สามารถสำเร็จลุล่วงได้เลย หากไม่มีข้อมูลจากทุกท่าน

ขอขอบพระคุณอาจารย์ในภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ประสิทธิ์ศาสตร์วิชาให้ข้อมูลความรู้แก่ข้าพเจ้าสำหรับใช้ประกอบการทำงานและการดำรงชีวิตต่อไป ขอขอบคุณเพื่อน ร.ป.ม. 52 ที่ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยดีเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณความห่วงใยและทุกกำลังใจจากครอบครัว คุณพ่อ คุณแม่ ซึ่งเป็นผู้ที่คอยให้กำลังใจและให้การสนับสนุนในทุกเรื่องของข้าพเจ้าเสมอมา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

มนัส สามารถกุล

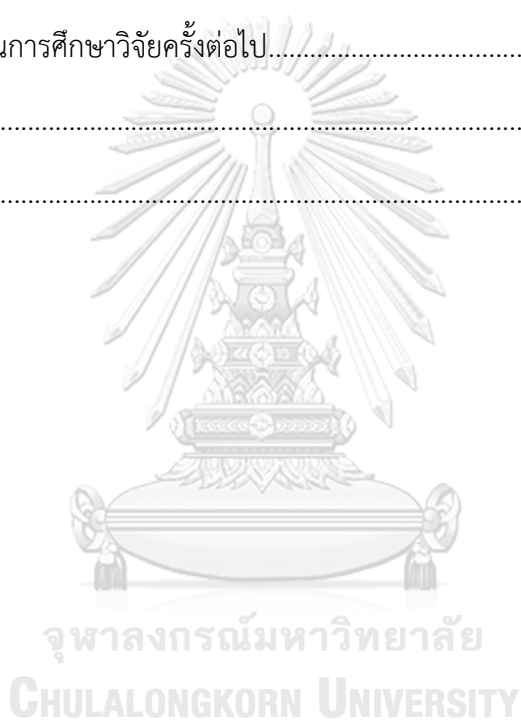
สารบัญ

	หน้า
.....ค	ค
บทคัดย่อภาษาไทย.....ค	ค
.....ง	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....ง	ง
กิตติกรรมประกาศ.....จ	จ
สารบัญ.....ฉ	ฉ
บทที่ 1.....1	1
บทนำ.....1	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....1	1
1.2 คำถามในการวิจัย.....2	2
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....2	2
1.4 ระเบียบวิธีวิจัย.....3	3
1.5 ขอบเขตของการศึกษา.....3	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....4	4
1.7 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ.....4	4
บทที่ 2.....6	6
ทบทวนวรรณกรรม.....6	6
2.1 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน.....6	6
2.1.1 รูปแบบของการมีส่วนร่วม.....9	9
2.1.2 เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม.....9	9
2.1.3 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม.....10	10

2.1.4	ระดับการมีส่วนร่วม.....	11
2.1.5	ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม.....	15
2.1.6	ปัญหาที่เป็นอุปสรรคของการมีส่วนร่วม.....	17
2.2	ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	17
2.3	แนวความคิดที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	19
2.4	สภาพแวดล้อมของชุมชนภูเก็ต.....	22
2.4.1	ปัญหาและอุปสรรคในชุมชนภูเก็ต.....	27
2.5	ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	28
2.6	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	31
บทที่ 3	.....	32
ระเบียบวิธีวิจัย	.....	32
3.1	แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา.....	32
3.2	การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลการวิจัย.....	32
3.3	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	33
3.4	วิธีการเก็บข้อมูล.....	33
3.5	การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	34
บทที่ 4	.....	35
ผลการศึกษา	.....	35
4.1	การริเริ่มโครงการพัฒนาชุมชนภูเก็ตให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	35
4.2	การกำหนดจุดมุ่งหมายและกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	36
4.3	การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนภูเก็ต.....	38
4.4	ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนภูเก็ต.....	40
บทที่ 5	.....	47

การอภิปรายผล.....	47
5.1 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	47
5.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนกุฎีจีนเพื่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	49
5.3 ปัจจัยด้านนโยบายภาครัฐ.....	51
5.4 แนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนกุฎีจีนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม.....	53
5.5 ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป.....	55
บรรณานุกรม	56
ประวัติผู้เขียน	61

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนกุฎีจีน เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานกว่า 250 ปี เริ่มตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี ซึ่งตั้งเดิมนั้นเป็นชุมชนของพ่อค้าชาวจีนฮกเกี้ยนที่อพยพมาจากกรุงศรีอยุธยา ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่คลองบางกอกใหญ่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และต่อมาได้มีผู้คนเชื้อชาติอื่นเข้ามาร่วมตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยอันประกอบไปด้วยชาวจีน ชาวอินเดีย และชาวยุโรป ชุมชนกุฎีจีนถึงแม้จะมีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีจนถึงปัจจุบัน ยังคงพบเห็นร่องรอยทางประวัติศาสตร์อันยาวนานของชุมชน ซึ่งส่งผลให้ชุมชนมีวิถีชีวิตและเรื่องราวอันน่าสนใจ โดยเฉพาะสัมพันธภาพของการอยู่ร่วมกันเป็นเวลานานกว่า 250 ปี ภายใต้ความแตกต่างและหลากหลายของเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมในชุมชน

ชุมชนกุฎีจีน ประกอบด้วย 6 ชุมชนหลัก ได้แก่ ชุมชนวัดประยุรวงศ์ ชุมชนบุปผาราม ชุมชนกุฎีขาว (มัสยิดบางหลวง) ชุมชนวัดกัลยาณ์ ชุมชนโรงคราม และชุมชนกุฎีจีน (โบสถ์ช่างตาคูร์สู) ภายใต้ 3 ศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ (เถรวาทและพุทธมหายาน) คริสต์ และอิสลาม และ 4 ความเชื่อ ประกอบไปด้วยความเชื่อแรก ได้แก่ ความเชื่อของชาวคริสต์ (นิกายคาทอลิกบริเวณพื้นที่โบสถ์ช่างตาคูร์สู) ความเชื่อที่สอง ได้แก่ ความเชื่อของชาวพุทธนิกายเถรวาท (วัดกัลยาณมิตรวรวิหาร และวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร) ความเชื่อที่สามของชาวพุทธนิกายมหายานสายจีน (ศาลเจ้าเกียนกันเก็ง) และความเชื่อที่สี่ความเชื่อของชาวมุสลิม (มัสยิดบางหลวง กุฎีขาว) ด้วยความเก่าแก่ของชุมชนกุฎีจีน จึงเป็นหนึ่งในย่านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร ที่ยังคงหลงเหลือมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าจำนวนมากทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้

ทั้งนี้ ชุมชนกุฎีจีน อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ภายใต้ความต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม แต่ขณะเดียวกันก็ยังคงมีความเปราะบาง ด้วยชุมชนขาดความเข้มแข็งในการดำรงอยู่ท่ามกลางสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน โดยที่ผ่านมาได้มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

หลายหน่วยงานได้เข้ามาวางแผนพัฒนาพื้นที่ชุมชนกุฎีจีน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณภาพและมีความยั่งยืน ผ่านแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี แต่หลังจากดำเนินการโครงการเหล่านั้นแล้วเสร็จ พบว่ายังไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควร โดยมีสาเหตุสำคัญมาจากการที่สมาชิกในชุมชนกุฎีจีนส่วนใหญ่ยังขาดการรับรู้ถึงความเคลื่อนไหวในการพัฒนาและการปรับเปลี่ยนชุมชน จึงทำให้ขาดความกระตือรือร้นในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งทั้ง ๆ ที่ชุมชนกุฎีจีน มีต้นทุนทางสังคมวัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่น่าสนใจและทรงคุณค่ามากกว่าชุมชนอื่นในระดับเดียวกัน (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา 2561) ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนกุฎีจีน เป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาพื้นที่ชุมชนกุฎีจีน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยผู้คนในชุมชนจะต้องเห็นเป้าหมายของการพัฒนาร่วมกัน และร่วมกันพัฒนาให้ไปถึงเป้าหมายดังกล่าว

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาค้นหาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนกุฎีจีน เพื่อเป็นแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกุฎีจีน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคที่เกี่ยวข้อง ให้ชุมชนกุฎีจีนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ของตนเองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมอันมีคุณค่าและมีความยั่งยืน เป็นชุมชนต้นแบบ และเป็นชุมชนตัวอย่างที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขภายใต้ความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม

1.2 คำถามในการวิจัย

1. แนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนกุฎีจีนให้มีความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนกุฎีจีนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีแนวทางใดบ้าง
2. ปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนกุฎีจีนเพื่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนกุฎีจีนเพื่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนกุฎีจีนเพื่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนกุฎีจีนให้มีความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนกุฎีจีนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.4 ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทัศนศึกษา ชุมชนกุฎีจีน ในครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูล 2 รูปแบบ ได้แก่

1. ข้อมูลกลุ่มปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการพูดคุยแบบเป็นทางการ และไม่เป็นการต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา และประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนกุฎีจีน โดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์พูดคุยตามประเด็นคำถามที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นคำถามไว้กว้าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์หาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนกุฎีจีน

ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยจะสังเกตจากสภาพแวดล้อมในชุมชน และปฏิกริยาการสื่อสารของประชาชนในชุมชน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสาร บทความ สิ่งตีพิมพ์ วิทยานิพนธ์ วารสาร สื่อวีดิทัศน์ รวมไปถึงข้อมูลต่าง ๆ จากอินเทอร์เน็ต

การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) จากนั้นจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสร้างข้อสรุป เพื่อเป็นแนวทางในการตอบคำถามงานวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทัศนศึกษา ชุมชนกุฎีจีน ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาในรูปแบบความร่วมมือเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชน

ขอบเขตด้านประชากร ประชากรในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ผู้นำชุมชน ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชนกุฎีจีน ผู้นำทางศาสนาในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ

ขอบเขตด้านสถานที่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกะตี่จิ้น 6 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดประยูรวงศ์ ชุมชนบุปผาราม ชุมชนกุฎีขาว (มัสยิดบางหลวง) ชุมชนวัดกัลยาณ์ ชุมชนโรงคราม และชุมชนกุฎีจิ้น (โบสถ์ช่างตาครूस)

ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยใช้เวลาศึกษา รวบรวมข้อมูล และสรุปผลวิจัยระหว่างเดือนสิงหาคม - พฤศจิกายน 2564

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทราบแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนกุฎีจิ้นให้ความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ของตนเองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม
- 2) ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนกุฎีจิ้น
- 3) หน่วยงานภาครัฐทราบถึงแนวทางในการให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.7 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ชุมชนกุฎีจิ้น หมายถึง 6 ชุมชนหลัก ได้แก่ ชุมชนวัดประยูรวงศ์ ชุมชนบุปผาราม ชุมชนกุฎีขาว (มัสยิดบางหลวง) ชุมชนวัดกัลยาณ์ ชุมชนโรงคราม และชุมชนกุฎีจิ้น (โบสถ์ช่างตาครूस) ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งธนบุรี ขึ้นกับแขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การเข้าไปท่องเที่ยวในสถานที่ใด สถานที่หนึ่งเพื่อทำการศึกษาค้นหาความรู้ในพื้นที่ หรือในบริเวณที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรมและมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน โดยในสถานที่แห่งนั้นจะมีการบอกเล่าเรื่องราวผ่านทางประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญ ซึ่งจะเกี่ยวเนื่องและสอดคล้องกับการให้คุณค่าของสังคม รวมไปถึงวัฒนธรรมและองค์ความรู้ โดยจะแสดงออกผ่านทางสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า เช่น อาคาร บ้านเรือน สถานที่สำคัญต่าง ๆ และสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติที่จะแสดงให้เห็นถึงความสวยงาม อีกทั้ง ยังจะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคแต่ละสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี (ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว 2556)

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมในการบริหารราชการในระดับความร่วมมือ (Collaboration) อย่างเป็นทางการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ 2560)

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนกุฎีจีน เป็นการศึกษานโยบายการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชนกุฎีจีน ว่าประชาชนในชุมชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างไร ในการพัฒนาพื้นที่ของตนเองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนเชิงวัฒนธรรมอันมีคุณค่าและมีความยั่งยืน เป็นชุมชนต้นแบบและเป็นชุมชนตัวอย่างที่อยู่ ร่วมกันอย่างมีความสุขภายใต้ความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 2.2 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 2.3 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 2.4 สภาพแวดล้อมของชุมชนกุฎีจีน
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหลักการสากลที่ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมประชาธิปไตย กฎหมายรัฐธรรมนูญ อันเป็นกติกาสถิติสูงสุดของประเทศ สะท้อนเจตนารมณ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างชัดเจน รวมทั้งการปฏิรูปการ บริหารงานภาครัฐภายใต้แนวคิดการบริหารภาครัฐแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) และแนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) ที่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม ของประชาชน และยังมีกฎหมายหลายฉบับประกันสิทธิของประชาชนด้านการมีส่วนร่วมและกำหนด หน้าที่ของภาครัฐในการเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของ ราชการ พ.ศ. 2540 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 และระเบียบ สำนักราชเลขาธิการว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 นอกจากนี้ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการยังกำหนดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เช่นกัน

โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการซึ่งประชาชนและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสเข้าร่วมในกระบวนการหรือขั้นตอนต่าง ๆ ของการบริหาร ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลการปฏิบัติงาน การร่วมแสดงความคิดเห็น การร่วมเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนและร่วมกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการดำเนินงาน รวมถึงในการติดตามประเมินผล ตลอดจนขั้นการร่วมรับผลประโยชน์ร่วมจากการพัฒนาดังกล่าว

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการที่และประชาชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมในการตัดสินใจ รวมทั้งหาวิธีแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนและซับซ้อน โดยร่วมกันหาทางออกในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในทางสันติเป็นที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม โดยนำข้อเสนอแนะของประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนมาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการตัดสินใจและกำหนดแนวทางหรือนโยบายสาธารณะของภาครัฐ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ 2551)

นักวิชาการและผู้มีบทบาททางด้านการพัฒนาสังคมได้ให้ความหมายหรือนิยามคำว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ตัวอย่างเช่น

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำ ปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน (คณิศร ตรีบัวเอี่ยม 2545)

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่นำประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วมในการหาวิธีแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนซับซ้อนร่วมกันหาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในทางสันติ เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาสังคมที่ยั่งยืนซับซ้อนที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ โดยนำความเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการตัดสินใจ และกำหนดแนวทางหรือนโยบายสาธารณะที่ภาครัฐจะดำเนินการ (อรพินท์ สพโชคชัย 2538)

การมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนแปลงไปตามบริบททางสังคมและการเมือง ในปัจจุบันสังคมให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยทางตรงและประชาธิปไตยที่ประชาชนปกครองตนเอง ส่งผลให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนมีขอบเขตกว้างขวางขึ้น โดยหลักการการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีลักษณะการเข้าร่วมอย่างครบวงจร ตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุด ไม่ใช่เป็นการจัดเวทีการมีส่วนร่วมครั้งเดียว ยกตัวอย่างเช่น ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ควรที่จะเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนจบ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ประชาชนต้องเกิดจิตสำนึกภายในตนเอง และยังถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหรือสังคมที่ตนอาศัยอยู่
2. ประชาชนในชุมชนจะต้องร่วมคิดถึงสาเหตุของปัญหาในชุมชน ลำดับความสำคัญของปัญหาเป้าหมายและจัดลำดับความสำคัญในการจัดการกับปัญหาก่อนหลัง
3. ประชาชนร่วมวางแผนในการดำเนินงาน ว่าจะต้องจัดโครงการหรือกิจกรรมอะไร แบ่งงานกันทำ กำหนดเรื่องงบประมาณและแหล่งของงบประมาณว่ามาจากแหล่งใด รวมทั้งมอบหมายให้มีผู้ดูแลรักษา
4. ประชาชนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ อย่างเต็มกำลังความสามารถของตนเอง
5. ประชาชนร่วมติดตามผลประเมินผล ตรวจสอบถึงปัญหาและอุปสรรค และจะต้องร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหา เพื่อให้งานหรือภารกิจสำเร็จตามเป้าหมาย
6. ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนแล้วย่อมที่จะได้รับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

อรรถัย ก๊กผล และ ปรัชญา ชีพเจริญรัตน์ (2547)

จากความหมายข้างต้นที่ได้กล่าวถึงและได้มีการให้นิยามของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่หลากหลายของการมีส่วนร่วมของประชาชนจากหน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการ รวมถึงผู้มีบทบาททางด้านการพัฒนาสังคม แล้วพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องเริ่มจากการที่ประชาชนมีจิตสำนึกที่จะเข้ามามีส่วนร่วมเพราะมีความต้องการให้ชุมชนของตนเองพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยการใช้ความรู้ความสามารถที่ตนเองมีจนเต็มศักยภาพ นอกจากจะได้เข้ามาร่วมวางแผนในการดำเนินงาน จัดสรรงบประมาณ รับผิดชอบในหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมาย แล้วยังร่วมกันหา

แนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย และที่สำคัญคือร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว

2.1.1 รูปแบบของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการที่ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีวัตถุประสงค์ มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนว่าดำเนินการไปเพื่ออะไร เพื่อเป็นข้อมูลให้กับผู้เข้าร่วมในการที่จะตัดสินใจเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม
2. การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องระบุลักษณะและรูปแบบของกิจกรรมว่ามีลักษณะและรูปแบบอย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลให้กับผู้เข้าร่วมในการที่จะตัดสินใจเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม
3. การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วม

(ถวิลวดี บุรีกุล 2548)

องค์การสหประชาชาติ (2524) ได้รวบรวมรูปแบบหรือระดับของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง เป็นไปโดยการอาสาสมัคร รวมตัวกันขึ้นมาโดยสมัครใจเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยเน้นการกระทำที่มีได้รับการช่วยเหลือจากภายนอก
2. การมีส่วนร่วมแบบชักนำ เป็นการเข้าร่วมโดยผ่านความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล ซึ่งเป็นรูปแบบทั่วไปของประเทศกำลังพัฒนา
3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ เป็นการเข้าร่วมภายใต้การดำเนินนโยบายของรัฐบาลและการจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือโดยการบังคับโดยตรง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับผลทันที แต่จะไม่ได้รับผลกระทบระยะยาวและอาจจะมีผลเสียจากการไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน

2.1.2 เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม

เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม ประกอบไปด้วย 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ต้องมีอิสรภาพในการเข้าร่วมกิจกรรม โดยประชาชนมีอิสระเลือกที่จะเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ การเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชนจะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจที่จะเข้าร่วม การที่ประชาชนถูกบังคับให้เข้าร่วมไม่ว่าจะในรูปแบบใดนั้นจะไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. ต้องมีความเสมอภาค โดยประชาชนที่เข้าร่วมในกิจกรรมใดจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกันทุกคน ไม่มีคนหนึ่งใดคนใดมีสิทธิเหนือบุคคลอื่น ๆ

3. ต้องสามารถเข้าถึงได้ ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความสามารถเพียงพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรมนั้น กล่าวคือ แม้จะกำหนดว่าผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพและเสมอภาค แต่ในบางกิจกรรมที่กำหนดไว้หากมีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วม จะส่งผลให้การมีส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้เลย ดังนั้นจะต้องมีแนวทางในการส่งเสริมความสามารถของประชาชนให้มีความสามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรมได้ (ถวิลวดี บุรีกุล 2548)

ประเด็นสำคัญในการทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขที่สำคัญ 3 ประการ คือ

ประการแรก ประชาชนจะต้องเต็มใจและตั้งใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วม อันจะก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการตัดสินใจ

ประการที่สอง กระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและความสามารถของประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วม

ประการสุดท้าย การมีส่วนร่วมจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพจะต้องไม่เกิดจากการบังคับขู่เข็ญจากผู้ใดเหนือกว่า อรทัย ก๊กผล และ ปรีชญา ชีพเจริญรัตน์ (2547)

เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม คือ ประชาชนต้องไม่เสียเงินทอง หรือค่าใช้จ่ายในการเข้าไปมีส่วนร่วมเกินกว่าผลตอบแทนที่ประเมินว่าจะได้รับ ประชาชนต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรม และประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์และสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น โดยภาครัฐมีหน้าที่ที่จะต้องสามารถสื่อสารให้ประชาชนเข้าใจได้ และไม่ทำให้ประชาชนต้องรู้สึกท้อท้อหรือเหนื่อยต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคม หากเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ (นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์ 2527)

2.1.3 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

(สถาบันพระปกเกล้า 2544) ได้สรุปขั้นตอนและแบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นกระบวนการต่อเนื่อง 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน ได้แก่ การรับรู้ การเข้าถึงเกี่ยวกับการวางแผนและร่วมวางแผนกิจกรรม

2. การปฏิบัติการและดำเนินการ ได้แก่ การเกี่ยวข้องกับการดำเนินการในกิจกรรมและการตัดสินใจ

3. การจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ของกิจกรรมและผลของการตัดสินใจที่เกิดขึ้น

4. การติดตามประเมินผล เกี่ยวข้องกับการพยายามที่จะประเมินประสิทธิผลของกิจกรรมต่าง ๆ และพิจารณาวิธีการที่จะดำเนินการต่อเนื่องต่อไป โดยประชาชนจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการคิดเกณฑ์ ในการประเมินกิจกรรม ซึ่งผลของการประเมินนี้ จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าไปในกระบวนการมีส่วนร่วมขั้นที่หนึ่ง สำหรับขั้นตอนของการวางแผนต่อไป (สถาบันพระปกเกล้า 2544)

อคิน ระพีพัฒน์ ได้แบ่งขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาของประชาชน ออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การค้นหาปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหา
2. การตัดสินใจเลือกแนวทางวางแผนและแนวทางแก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในกิจกรรม
4. การประเมินผลกิจกรรม

(อคิน ระพีพัฒน์ 2547)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.1.4 ระดับการมีส่วนร่วม

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล (2549) ได้กล่าวถึง การแบ่งระดับขั้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น อาจแบ่งได้ในหลายวิธี ซึ่งการแบ่งระดับนั้นจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ โดยมีข้อพึงสังเกต ดังนี้ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมจำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมีมาก และหากระดับการมีส่วนร่วมยิ่งสูงขึ้นมากเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมก็จะลดน้อยลงตามลำดับ โดยระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้ดังนี้

1. ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุด และเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชน โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าวสาร และการแสดงนิทรรศการ เป็นต้น แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใด ๆ

2. ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชนเป็นระดับขั้นที่สูงขึ้นกว่าระดับแรก กล่าวคือ ผู้วางแผนโครงการจะเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการประเมิน ถึงข้อดีและข้อเสียของโครงการอย่างชัดเจนมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น การจัดทำแบบสอบถามให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทำก่อนริเริ่มโครงการต่าง ๆ หรืออาจจะเป็นในรูปแบบของการบรรยาย โดยเปิดโอกาสให้ผู้ฟังการบรรยายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการนั้น ๆ

3. ระดับการปรึกษาหารือ จะเป็นการเจรจาและพูดคุยอย่างเป็นทางการ ระหว่างผู้วางแผนโครงการและประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ เพื่อใช้ประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นข้อสงสัยต่าง ๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนา เเชิงปฏิบัติการ และการเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น โดยรูปแบบนี้มีกนิยมใช้กันมากในหน่วยงานภาครัฐ

4. ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ผู้วางแผนในการดำเนินโครงการกับประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสีย จะมีความรับผิดชอบร่วมกันในขั้นตอนการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินการโครงการ ซึ่งในรูปแบบนี้เหมาะที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อน หรือในเรื่องที่มีข้อโต้แย้งกันมาก เพื่อแก้ปัญหาและการเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอมกัน

5. ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ร่วมกันดำเนินโครงการ ซึ่งจะเป็นขั้นตอนการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันระหว่างผู้รับผิดชอบโครงการและประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเป้าหมายไว้

6. ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด ตัวอย่างของการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ ได้แก่ การลงประชามติ แต่การลงประชามติจะสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนได้ดีเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความชัดเจนของประเด็นที่ให้ประชาชนลงประชามติ อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับความสามารถในการกระจายข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับ ข้อดีและข้อเสียของประเด็นดังกล่าว เพื่อให้ประชาชนเข้าใจอย่างครบถ้วน สมบูรณ์และทั่วถึง โดยในประเทศที่มีการพัฒนาทางการเมือง

มีระบอบประชาธิปไตยที่มีความเข้มแข็งแล้ว ผลของการลงประชามติจะมีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตามผลดังกล่าว อรรถัย ก๊กผล และ ประชญา ชีพเจริญรัตน์ (2549)

นักวิชาการจากสถาบันพระปกเกล้า ได้นำตัวแบบขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของพลเมือง หรือ Ladder of Citizen Participation ของ Arnstein ซึ่งได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย โดยแบ่งขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 8 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นที่ 1 การควบคุม (Manipulation)
2. ขั้นที่ 2 การรักษา (Therapy)
3. ขั้นที่ 3 การให้ข้อมูล (Informing)
4. ขั้นที่ 4 การรับฟังความคิดเห็น (Consultation)
5. ขั้นที่ 5 การปรึกษาหารือ (Placation)
6. ขั้นที่ 6 การเป็นหุ้นส่วน (Partnership)
7. ขั้นที่ 7 มอบหมายอำนาจ (Delegated Power)
8. ขั้นที่ 8 อำนาจพลเมือง (Citizen Control)

ระดับบันไดที่สูงขึ้นจะสะท้อนอำนาจของประชาชนที่มากขึ้น สำหรับ Arnstein นั้น บันไดขั้นที่ 1 และ 2 ถือเป็นระดับที่ยังไม่เกิดมีส่วนร่วมของประชาชน หรือที่เรียกว่า Nonparticipation ส่วนที่ 3 ถึง 5 เป็นระดับที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมบางส่วน เรียกว่า Tokenism หมายถึงประชาชนมีโอกาสในการให้ข้อมูลและให้ความคิดเห็นแต่ยังไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ ขั้นที่ 6, 7 และขั้นที่ 8 ถือว่าเป็นขั้นที่ประชาชนมีส่วนร่วมสูงสุด เพราะมีอำนาจในการตัดสินใจหรือที่เรียกว่า Citizen Power จากตัวแบบนี้สะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในระดับเป็นภาคีหุ้นส่วน (partnership) จึงถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของบทบาทและอำนาจของประชาชนอย่างแท้จริง

ตัวแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนของ IAP2

ตัวแบบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนนี้นำเสนอโดย สมาคมนานาชาติด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน (International Association of Public Participation) ซึ่งแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามหลักการของ Arnstein กล่าวคือ ยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นยิ่งสะท้อนอำนาจและอิทธิพลของประชาชนในการบริหารหรือตัดสินใจมากขึ้นด้วย ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 5 ระดับ มีดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในระดับเสริมอำนาจให้ประชาชน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ให้บทบาทกับประชาชนในระดับสูงสุด เป็นระดับของการให้ประชาชนตัดสินใจด้วยตนเอง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการตามผลการตัดสินใจนั้น รูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับนี้ คือ การลงประชามติ ซึ่งมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบนี้สะท้อนความยินยอมพร้อมใจขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการยอมรับอำนาจการตัดสินใจของประชาชนหรือชุมชน ซึ่งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีกระบวนการในการเสริมความสามารถของประชาชนให้สามารถตัดสินใจด้วยตนเอง เช่น การให้ข้อมูลที่ครอบคลุม ทัวถึง และเพียงพอ การเสริมทักษะให้ประชาชนสามารถวิเคราะห์ข้อมูลและตัดสินใจหาทางแก้ปัญหาที่มีคุณภาพ ส่งผลให้การมีส่วนร่วมในระดับนี้สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของประชาชนในระดับสูง

2. การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ เป็นการให้บทบาทประชาชนในระดับสูง โดยประชาชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำงานร่วมกันในกระบวนการตัดสินใจ ดังนั้นความคิดเห็นของประชาชนจะสะท้อนออกมาในการในการตัดสินใจค่อนข้างสูง ซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับนี้ เช่น คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน และคณะที่ปรึกษาฝ่ายประชาชน ผลการตัดสินใจที่ออกมาถือเป็นผลการตัดสินใจร่วมกัน และเชื่อว่าน่าจะนำไปสู่การเสริมสร้างความสมานฉันท์ในสังคม เพราะประชาชนหรือตัวแทนของประชาชนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ไม่ใช่เพียงการแสดงความคิดเห็นต่อองค์การเพื่อใช้ในการตัดสินใจ

3. การมีส่วนร่วมในระดับเข้ามามีบทบาท เป็นลักษณะการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทำงานตลอดกระบวนการตัดสินใจ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่าง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนอย่างจริงจังและมีจุดมุ่งหมายชัดเจน ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนจะสะท้อนออกมาในทางเลือกต่างๆ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้ ใกล้เคียงกับการมีส่วนร่วมในระดับการร่วมมือ แตกต่างกันที่รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบร่วมมือมีลักษณะเป็นกิจกรรมถาวรมากกว่า นอกจากนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้ อำนาจการตัดสินใจสุดท้ายยังคงเป็นขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงแต่ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นและมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเข้มข้น ตัวอย่างการมีส่วนร่วมนี้ที่ใช้กันมาก ได้แก่ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การตั้งคณะทำงานภาคประชาชน

4. การมีส่วนร่วมในระดับรับฟังความคิดเห็น เป็นลักษณะการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้สึกและความคิดเห็นประกอบการตัดสินใจ ส่งผลให้ประชาชนมีเพียงบทบาทในฐานะเป็นผู้ให้ข้อมูล การตัดสินใจเป็นบทบาทของหน่วยงานภาครัฐ เทคนิคการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ เช่น การสำรวจความคิดเห็น และการประชุมสาธารณะ ซึ่งในขณะนี้กฎหมาย

ส่วนใหญ่มักกำหนดให้หน่วยงานภาครัฐต้องจัดให้มีการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับการรับฟังความคิดเห็น

5. การมีส่วนร่วมในระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด บทบาทของประชาชนในรูปแบบมีจะมีน้อยมาก ประชาชนเพียงแต่รับรู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นที่ไหน ซึ่งการที่ภาครัฐตัดสินใจในเรื่องที่กระทบกับประชาชนและแจ้งให้ประชาชนรับรู้ นอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึงความล่าช้าในการบริหารงาน แล้วยังแสดงให้เห็นว่าภาครัฐทำตัวเป็นคุณพ่อรู้ดี แต่ในขณะที่เดียวกันจำเป็นจะต้องตระหนักว่าไม่ว่าจะเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับใด การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเป็นเรื่องที่สำคัญมาก แต่จะต้องไม่ใช่การให้ข้อมูลในลักษณะการประชาสัมพันธ์ ให้รับรู้หรือมองแต่ด้านดีของโครงการเท่านั้น หัวใจสำคัญคือ การให้ข้อเท็จจริงที่ครอบคลุมและเพียงพอ เพื่อให้ประชาชนได้ข้อเท็จจริงและตัดสินใจแสดงความคิดเห็นอย่างมีคุณภาพ ורתัย ก็กผล และ ปรัชญา ซีพเจริญรัตน์ (2547)

2.1.5 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ว่าหน่วยงานใดก็ตาม ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา เพราะการมีส่วนร่วมมีคุณประโยชน์หลายประการ อย่างไรก็ตาม ประโยชน์ที่จะได้รับจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ขึ้นอยู่กับความจริงใจ ในการดำเนินการด้วย โดยได้สรุปประโยชน์ของการมีส่วนร่วมไว้ 7 ประการ ดังนี้

1. ช่วยเพิ่มคุณภาพให้การตัดสินใจ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็นต่าง ๆ นอกจากจะช่วยให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่ครบถ้วนและรอบครอบมากขึ้น แล้วยังช่วยให้เกิดทางเลือกใหม่ ทำให้การตัดสินใจรอบครอบและเป็นที่ยอมรับ โดยเฉพาะการตัดสินใจที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง

2. ช่วยลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เมื่อการตัดสินใจนั้นได้รับการยอมรับ ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น ได้รับทราบข้อมูลคำอธิบายต่าง ๆ และเห็นประโยชน์ส่วนรวมที่จะได้รับ จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำผลการตัดสินใจนั้นไปปฏิบัติ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีค่าใช้จ่ายและต้องใช้เวลาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่หากประชาชนเกิดการยอมรับ การนำโครงการต่าง ๆ ไปสู่การปฏิบัติจะสามารถทำได้รวดเร็วขึ้น ในทางตรงกันข้ามโครงการของหน่วยงานภาครัฐที่เร่งรัดการตัดสินใจหรือปกปิดข้อมูล เมื่อประชาชนรู้ในภายหลัง จะเกิดการต่อต้าน จนทำให้บางโครงการถึงแม้จะสามารถดำเนินการได้จนเสร็จแต่ประชาชนไม่ยอมให้เข้าไปดำเนินการ ก็จะทำให้การสูญเสียเวลาที่น่าเสียดายของงบประมาณอันน่าจะนำไปสร้างคุณประโยชน์อื่น ๆ ได้อีกมาก

3. ช่วยสร้างฉันทามติ สำหรับสถานการณ์ปัจจุบันพยายามหลีกเลี่ยงปัจจุบัน การสร้างฉันทามติอาจเป็นเรื่องยาก สังคมได้ปรับเปลี่ยนเป็นพหุลักษณะ และยอมรับความหลากหลาย ความแตกต่างทางความคิด ดังนั้น กลไกที่จะช่วยให้เกิดข้อแลกเปลี่ยนทางความคิดท่ามกลางความหลากหลาย คือ กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งในทางหลักการแล้วเชื่อว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจช่วยป้องกันความขัดแย้งได้ แต่ในทางปฏิบัติหน่วยงานภาครัฐมักจะดำเนินการตัดสินใจไปก่อน จนเมื่อประชาชนเกิดการต่อต้านจึงจะจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นการดำเนินการที่ช้าเกินไป เพราะเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นแล้ว จำเป็นต้องใช้หลักการจัดการความขัดแย้งเข้ามาแทนการมีส่วนร่วม ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้นจึงถือเป็นปัจจัยในการช่วยลดความขัดแย้งทางการเมือง และเกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐได้

4. ช่วยให้เกิดความร่วมมือในการนำไปปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของประชาชนเมื่อประสบความสำเร็จ จะทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

5. ช่วยให้ผู้บริหารท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน จะช่วยให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานเกิดความใกล้ชิด สร้างความสัมพันธ์ที่ดี สร้างความรู้สึกว่าโครงการต่าง ๆ เป็นของประชาชน ไม่ใช่ของนักการเมืองเท่านั้น นอกจากนี้ ความใกล้ชิดที่เกิดขึ้นจะช่วยให้ผู้บริหารท้องถิ่น หรือนักการเมืองท้องถิ่น ได้รับความรู้สึกห่วงกังวลของประชาชนอย่างรวดเร็ว อันจะก่อให้เกิดความตระหนักในการตอบสนองต่อความกังวลของประชาชนให้เป็นไปด้วยความรวดเร็ว

6. ช่วยพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อการเรียนรู้เพื่อประกอบกระบวนการในการตัดสินใจ อีกทั้งยังจะเป็นเวทีในการฝึกผู้นำชุมชนที่ดีอีกด้วย

7. ช่วยทำให้ประชาชนหันมาให้ความสนใจประเด็นสาธารณะที่มีผลกระทบต่อประชาชนมากขึ้น การมีส่วนร่วมเป็นการเพิ่มทุนทางสังคม และช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่ดี ที่มีความกระตือรือร้นอันสอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของประชาชน

อรทัย ก๊กผล และ ปรัชญา ชีพเจริญรัตน์ (2547)

2.1.6 ปัญหาที่เป็นอุปสรรคของการมีส่วนร่วม

(ถวิลวดี บุรีกุล 2552) อุปสรรค 6 ประการของการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

1. เจ้าหน้าที่ภาครัฐและประชาชนขาดการรับรู้เกี่ยวกับแนวคิดและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. โครงสร้างกฎหมายและกระบวนการนโยบายยังไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างเพียงพอ
3. การขาดแคลนผู้มีทักษะในการใช้เครื่องมือสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน
4. ปัญหาเรื่องวัฒนธรรมการเมืองและความพร้อมของประชาชน
5. ปัญหาด้านความพร้อมของภาครัฐ
6. การไม่มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน ที่จะบ่งชี้ให้เห็นว่าประชาชนมีส่วนร่วมแล้วหรือไม่ หรือหน่วยงานของรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด ทำให้ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถทำงานให้ดีขึ้นได้เพราะไม่มีแนวทางการพัฒนาในการทำงานที่ชัดเจน

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน สรุปได้ว่าการทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนบรรลุผลสำเร็จ คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้น โดยประชาชนต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจ ตั้งใจ และความกระตือรือร้น จากการศึกษาความรู้สึกร่วมกันกับท้องถิ่นของตน ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนมีประโยชน์และเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพประชาชน ท้องถิ่น และการพัฒนาประเทศโดยรวม ทั้งนี้ การดำเนินนโยบายของภาครัฐส่วนใหญ่ที่มักไม่ค่อยประสบความสำเร็จ เกิดจากการขาดความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ จากข้อจำกัดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนดำเนินการให้เกิดระดับความร่วมมือที่เหมาะสม รวมถึงการให้ข่าวสารข้อมูลที่ครบถ้วน รอบด้านและถูกต้อง และความใกล้ชิดระหว่างตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและประชาชน ล้วนส่งผลให้มีการใช้งบประมาณอย่างไม่มีประสิทธิภาพจนถึงการสูญเปล่า

2.2 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมสามารถอธิบายได้ ดังนี้

ปัจจัยที่ผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นนั้น ประกอบไปด้วย

- 1) ปัจจัยสภาพแวดล้อม ทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความปลอดภัย
- 2) ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำ
- 3) ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทน เช่น ค่าตอบแทนแรงงาน เงินปันผลจากสหกรณ์ออมทรัพย์

4) ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนรวม ความรู้สึกเกรงใจไม่กล้า ปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนหรือความรู้สึกเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วมเพื่อให้เกิดความสามัคคีในประเด็นเดียวกัน (ปรัชญา เวสารัชช์ 2528)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา มี 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านสังคม
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ
3. ปัจจัยด้านการเมือง
4. ปัจจัยด้านวัฒนธรรม
5. ปัจจัยด้านจิตวิทยาทางสังคม

(ธวัช เบญจาทิกุล 2529)

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมว่า ส่วนใหญ่มาจากความผูกพันในชุมชน การต้องการช่วยเหลือพัฒนาชุมชนตนเอง และแรงจูงใจจากผู้นำชุมชนหรืออื่น ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมต่อชุมชนของตนเอง การทำงานเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น มีจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงปัจจัยเงื่อนไขที่สำคัญ คือ

1. การมีส่วนร่วมนั้น ต้องเกิดจากความเต็มใจที่จะเข้าร่วม เพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการแก้ไขปัญหาในเรื่องนั้นๆ
2. การมีส่วนร่วมนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค และขีดความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วม
3. การมีส่วนร่วมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพ/อิสรภาพที่จะตัดสินใจว่าจะเลือกในการมีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วม (ทรงพล ตุ่มทอง 2542)

จากการศึกษาได้พบว่า การที่ประชาชนจะพิจารณาว่าตนเองได้รับผลกระทบและเลือกที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการหรือไม่นั้น อย่างน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ 6 ประการ อันได้แก่

1. ความใกล้ชิดกับปัญหา
2. ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ
3. การเข้าถึงประโยชน์ใช้สอยหรือบริการ

4. ประเด็นทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม
5. ค่านิยม
6. อำนาจที่ได้รับมอบหมายตามกฎหมาย

อีกทั้งการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วม เป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญ คือ การให้ข้อมูลข่าวสาร ต่อประชาชนทั่วไปถึงผลที่จะตามมาของการเข้าไปมีส่วนร่วม หรือการไม่เข้าไปมีส่วนร่วม

2.3 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

มีนักวิชาการและนักวิจัยจำนวนมากได้ให้นิยามและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

องค์การท่องเที่ยวโลก ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางของนักท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ เพื่อการชมการแสดงศิลปะ การเดินทางเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมหรือเหตุการณ์สำคัญ ในงานเทศกาลต่าง ๆ และการเดินทางเพื่อการเรียนรู้ขนบธรรมเนียม ประเพณีของชาวบ้าน (World Tourism Organization – WTO, 1985)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีแรงจูงใจบางอย่างที่มุ่งเน้น ความสำคัญในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับมรดกประเพณี วัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมา โดยมี วัฒนธรรมที่ดึงดูดใจต่อนักท่องเที่ยว ซึ่งประกอบไปด้วย วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน พิพิธภัณฑสถานที่สำคัญ แหล่งโบราณคดีต่าง ๆ ประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรมทางศาสนาและผลงานทางหัตถกรรม หัตถศิลป์ อีกทั้งยังรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม (Sgeerazi 2008)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่มุ่งเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อให้ได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้รับความรู้ความเข้าใจต่อสภาพแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้การท่องเที่ยวเกิดความสมดุลในการพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา 2548)

โดยสรุป การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ รูปแบบของการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้รับ แรงบันดาลใจหรือสิ่งเร้า สิ่งกระตุ้นให้อยากเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางดังกล่าว เพื่อที่จะได้ สังเกตการณ์ เรียนรู้ มีประสบการณ์ร่วม และตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชนในจุดหมาย ปลายทางนั้น โดยสิ่งที่สำคัญ คือ นักท่องเที่ยว และคนในชุมชนจะต้องเคารพ เรียนรู้ และเข้าใจ วัฒนธรรมของกันและกัน เพื่อให้เกิดมิตรภาพระหว่างชุมชนอย่างยั่งยืน

2.3.1 รูปแบบมรดกทางวัฒนธรรม

แบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) เป็นวัตถุทางกายภาพที่สามารถสัมผัสได้ด้วยมือ หรือมองเห็นด้วยตา มีความสัมพันธ์กับมนุษย์ในฐานะที่เป็นตัวแทนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ ครอบคลุมถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุที่สามารถเคลื่อนที่ได้ (Movable resource) เป็นวัตถุที่มนุษย์ประดิษฐ์ หรือดัดแปลงขึ้นเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในกิจกรรม และสามารถนำติดตัวไปด้วยได้ เช่น โบราณวัตถุ เครื่องแต่งกาย เครื่องปั้นดินเผา และเครื่องมือทางการเกษตร และวัตถุที่ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ (Immovable resource) เช่น ประติมากรรม โบราณสถาน อาคาร และสิ่งก่อสร้าง

มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) มีลักษณะเป็นนามธรรม เป็นขนบธรรมเนียม ประเพณี ความรู้ ทักษะ และแนวปฏิบัติทั้งของสากลท้องถิ่น และปัจเจกบุคคล โดยถูกสร้าง และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาที่แปรเปลี่ยนไป โดยนำมาประยุกต์ใช้ หรือถูกสร้างใหม่อย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองกับสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังสามารถจัดการเพื่อให้สอดคล้องไปตามแต่ละชุมชน หรือยุคสมัยได้ และช่วยรักษาอัตลักษณ์ให้ยั่งยืนได้อีกด้วย โดยทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (วชิรญา ตติยนันท์กุล 2557)

2.3.2 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีอยู่ด้วยกัน 4 ประการ ได้แก่

1. เพื่อมุ่งเน้นคุณค่าของวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น
2. เพื่อให้ทุกฝ่ายที่มีความเกี่ยวข้องต้องดูแลรักษาให้คงไว้ถึงคุณภาพของสิ่งแวดล้อม และคุณค่าของวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน
3. เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจสูงสุด แต่ในขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวก็ต้องเคารพวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย
4. เพื่อให้ชุมชนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเพียงพอ พร้อมทั้งปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา 2548)

2.3.3 องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ถือเป็นผลิตภัณฑ์ของการท่องเที่ยว โดยแบ่งองค์ประกอบของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ 3 ประเภท ดังนี้

1. สิ่งดึงดูดที่ใจ (Attraction) เป็นสิ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวในสถานที่นั้น ในรูปแบบการให้ความรู้ หรือสร้างความเพลิดเพลินใจแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งแต่ละสถานที่ท่องเที่ยวจะมีเสน่ห์ มีสิ่งดึงดูดใจที่แตกต่างกันไป เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีความสนใจที่ต่างกัน ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีเป้าหมายในการท่องเที่ยวที่ต่างกัน เช่น เน้นการท่องเที่ยวแบบวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชนเพื่อการพักผ่อนอย่างแท้จริง และรวมไปถึงกิจกรรมในแต่ละสถานที่ท่องเที่ยวด้วย

2. การเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว (Accessibility) มีเส้นทางที่จะเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก ง่ายต่อการเดินทางเข้าถึง และจะต้องมีความปลอดภัยในการเดินทาง และมีสถานที่ท่องเที่ยวอื่นที่หลากหลายอยู่ในบริเวณรอบเพื่อเกิดความคุ้มค่า หรือสร้างความแตกต่างในการมาท่องเที่ยวแต่ละครั้ง

3. สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยว (Amenity) เป็นการบริการนักท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างให้เกิดความประทับใจต่อสถานที่ท่องเที่ยว และทำให้นักท่องเที่ยวอยากกลับมาอีกครั้ง โดยแบ่งสิ่งอำนวยความสะดวกไว้ 3 อย่างดังนี้ 1) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสถานที่ 2) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว 3) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการบริการ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา 2548)

สิ่งที่แสดงถึงความต้องการที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ประสบความสำเร็จ ประกอบไปด้วย 5 ปัจจัย ดังต่อไปนี้

1. สิ่งดึงดูด (Attraction) สิ่งดึงดูดในสถานที่ท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจและเดินทางมาท่องเที่ยว โดยทั่วไปจะมีคุณค่าทางวัฒนธรรม แสดงให้เห็นถึงความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือความงามที่สร้างขึ้น เช่น สถานที่ทางประวัติศาสตร์อนุสาวรีย์ สวนสัตว์ พิพิธภัณฑสถาน หอศิลป์ สวนพฤกษศาสตร์ อาคารและสิ่งก่อสร้าง อุทยานแห่งชาติ และงานรื่นเริงกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ และกิจกรรมทางวัฒนธรรม

2. การเข้าถึง (Access) การคมนาคมขนส่งเป็นสิ่งจำเป็นในการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวจากที่พักอาศัย ไปยังจุดหมายที่พวกเขา กำลังไปด้วยวิธีคมนาคมต่าง ๆ ซึ่งยานยนต์ส่วนตัวเป็นรูปแบบการเข้าถึงที่สำคัญในปัจจุบัน การท่องเที่ยวภาคพื้นดินจะเป็นการเดินทางแบบไป – กลับหนึ่งวัน เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ไม่ต้องการเดินทางด้วยตนเอง

3. ที่พัก (Accommodation) สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีย่านที่พักอยู่ใกล้ ซึ่งการพัฒนาที่พักที่ประสบความสำเร็จมากขึ้นยิ่งขึ้น ต้องขึ้นอยู่กับประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย

4. กิจกรรม (Activity) สถานที่ท่องเที่ยวมักมีกิจกรรมต่าง ๆ มาสนับสนุน เช่น สถานที่ท่องเที่ยวชายหาดอาจมีการเล่นกระดานโต้คลื่น เดินชมทิวทัศน์บนเส้นทางที่หลากหลาย การดูนก และกิจกรรมทางกีฬา หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

5. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) คือ บริการที่จำเป็นต่อการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวขณะที่อยู่ในสถานที่ท่องเที่ยว เช่น ห้องสุขาสาธารณะ ป้ายร้านค้า ร้านอาหาร และบริการฉุกเฉิน เป็นต้น (Sgeerazi 2008)

2.4 สภาพแวดล้อมของชุมชนภูฏาลิน

ชุมชนภูฏาลินมีอายุยาวนานกว่า 200 ปี ภายใต้ความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ และความหลากหลายทางมรดกวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นพุทธ คริสต์ อิสลาม หรือพุทธมหายาน สายจีน ซึ่งเป็นชุมชนแบบอย่างของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีจนถึงปัจจุบัน จุดเด่นของคนในชุมชน คือการให้ความเคารพความเชื่อของผู้อื่น ยอมรับความเชื่อและความศรัทธาของผู้อื่น ถึงแม้จะมีความเชื่อที่แตกต่างกัน แต่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ซึ่งความหลากหลายเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นต้นทุนวัฒนธรรมของชุมชนที่ต้องรักษาไว้

นายวรชัย พิลาศรมย์ ประธานชุมชนวัดกัลยาณ์ กล่าวว่า “ชุมชนเราอยู่แบบถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันละกันช่วยเหลือจุนเจือกันมาโดยตลอด ไม่แบ่งแยกศาสนา พวกเราเคารพและเข้าใจผู้อื่น ไม่ก้าวร้าวกัน ทั้งในความคิดและความเชื่อในการนับถือศาสนา นี่คือหลักในการอยู่ร่วมกันของเรา”

พระพรหมบัณฑิต เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร กล่าวว่า “มองอย่างเข้าใจเปรียบ คือ การต้อนรับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน สร้างความสัมพันธ์ชุมชนเพื่อให้เกิดความไว้วางใจของคนในชุมชน ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความไม่ลำเอียงปฏิบัติ เป็นหลักที่ต้องรักษาสู่การพัฒนาที่สมดุล”

ความก่อตั้งจากบรรพบุรุษหล่อหลอมสอนคนรุ่นหลัง ด้วยเรื่องเล่าขานที่มากด้วยประสบการณ์ สร้างวัฒนธรรมอันดีของการอยู่ร่วมกันของชาติพันธุ์ ที่มีความกลมกลืนการอยู่ร่วมกัน โดยเน้นพื้นที่เป็นศูนย์กลางพักอาศัยและทำมาหากิน เน้นหลักของความเชื่อและศรัทธา ตามคำกล่าวที่ว่าแตกต่างแต่ไม่แตกแยก ผสมผสานความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สร้างคุณค่าประโยชน์ใช้สอย ด้วยการอนุรักษ์และพัฒนาสานต่อเพื่อการเปลี่ยนแปลงตามบริบทของยุคสมัย ปัจจุบัน “ชุมชนกุฎีจีน” ประกอบไปด้วย 6 ชุมชน ดังนี้

1. ชุมชนวัดกัลยาณ์ ตั้งอยู่แขวงกัลยาณ์ มีพื้นที่ 22 ไร่ อาณาเขต ทิศเหนือติดแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศใต้ติดกับคลองวัดกัลยาณ์ ทิศตะวันออกติดคลองกุฎีจีน และทิศตะวันตกติดคลองบางกอกใหญ่ สภาพบ้านเรือนทั่วไปในชุมชนค่อนข้างหนาแน่น โดยเฉพาะบริเวณใกล้วัดกัลยาณมิตรเป็นบ้านเช่าอาคารเรือนแถวไม้ พื้นที่โดยส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นที่ธรณีสงฆ์ของวัดในชุมชนพบปัญหาบ้านเรือนอยู่อาศัยกันอย่างหนาแน่น

2. ชุมชนกุฎีจีน ตั้งอยู่แขวงกัลยาณ์ มีพื้นที่ 32 ไร่ ทิศเหนือติดแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศใต้ติดถนนซอยวัดกัลยาณ์ ทิศตะวันออกติดวัดประยุรวงศาวาส และทิศตะวันตกติดกับชุมชนวัดกัลยาณ์ เป็นชุมชนที่เก่าแก่มีประวัติความเป็นมายาวนาน ลักษณะบ้านเรือนในชุมชนเป็นบ้านไม้ซิดติดกัน บางส่วนเป็นเรือนแถวอาศัยอยู่มาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาจะมีบ้านเรือนทรงชนบทปั้งชิงมะนิลาเก่าแก่ที่ยังพอหลงเหลือเค้าโครงของความงามของลายฉลุที่ประกอบบริเวณหน้าต่างบ้าน คนในชุมชนมีวิถีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันโดยเฉพาะคนที่อยู่มาแต่ดั้งเดิม ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนประกอบอาชีพรับจ้างทำขนม ที่เป็นของดั้งเดิมเก่าแก่ เช่น ขนมฝรั่งกุฎีจีน ขนมกวยตัด (พายสี่บะรด) ขนมกุฎีสร้าง และขนมหน้าวัว เป็นต้น

3. ชุมชนวัดบุปผาราม ตั้งอยู่แขวงกัลยาณ์ มีพื้นที่ 27.2 ไร่ ทิศเหนือติดชุมชนกุฎีจีน ทิศใต้ติดกับคลองวัดดอกไม้ ทิศตะวันออกติดถนนเทศบาลสาย 1 และทิศตะวันตกติดคลองกุฎีจีน สภาพชุมชนในปัจจุบันในชุมชนได้พัฒนาพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมากสภาพอาคารเก่าและบ้านไม้เรือนแถวเป็นการสร้างตึกแถว ประชาชนในชุมชนมีอาชีพค้าขาย รับจ้าง ปัญหาที่พบในชุมชน คือ บ้านเรือนที่อยู่กันอย่างหนาแน่น

4. ชุมชนวัดประยุรวงศ์ ตั้งอยู่แขวงกัลยาณ มีพื้นที่ 13 ไร่ ทิศเหนือติดชุมชนกุฎีจีน ทิศใต้ติดโรงเรียนศึกษานารี ทิศตะวันออกติดถนนประชาธิปไตย และทิศตะวันตกติดกับถนนเทศบาลสาย 1 เป็นชุมชนที่เก่าแก่อีกหนึ่งชุมชน ด้วยการเป็นส่วนหนึ่งของถิ่นฐานเดิมของตระกูลขุนนาค บ้านเรือนของชุมชนในลักษณะบ้านไม้หรือครึ่งตึกครึ่งไม้ ปลูกติดกันอย่างหนาแน่น โดยมีวัดประยุรวงศาवासเป็นศูนย์กลาง ประชาชนส่วนใหญ่เช่าที่ดินของวัดปลูกสร้างบ้านเรือนชุมชน และเช่าที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ที่ดินราชพัสดุ ภายในชุมชนมีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุซึ่งรวมตัวกันทำอาชีพประดิษฐ์ดอกไม้จากถุงน่องใยบัวขาย

5. ชุมชนกุฎีขาว ตั้งอยู่แขวงกัลยาณ มีพื้นที่ 27 ไร่ ทิศเหนือเป็นคลองโรงสีคั่นกับชุมชนวัดกัลยาณ ทิศใต้มีคลองวัดดอกไม้ ทิศตะวันออกติดต่อกับคลองกุฎีขาว และทิศตะวันตกติดคลองบางกอกใหญ่ เป็นชุมชนของชาวมุสลิมที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนตั้งแต่หลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ปัจจุบันประชาชนอาศัยอยู่ในชุมชนโดยมีการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนไม้ที่ปลูกติดกันอย่างหนาแน่น ประกอบอาชีพค้าขาย เช่น การตัดริบบิ้นที่ใช้กับพวงมาลัยโดยส่งไปขายที่ปากคลองตลาด และการรับจ้างทำขนมเทียนในช่วงเทศกาลตรุษจีน เป็นต้น ผู้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันอยู่กับในลักษณะครอบครัวขยายในลักษณะเครือญาติ และได้มีการตั้งชมรมชุมชนมัสยิดบางหลวงเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ดูแลความสงบเรียบร้อยในชุมชน

6. ชุมชนซอยโรงคราม ตั้งอยู่แขวงกัลยาณ มีพื้นที่ 5 ไร่ ทิศเหนือติดกับคลองวัดดอกไม้ ทิศใต้ติดกับถนนอิสราภาพ ทิศตะวันออกติดถนนเทศบาลสาย 2 และทิศตะวันตกติดคลองบางกอกใหญ่ เป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่อยู่ใกล้กับคลองบางหลวง ในอดีตเป็นชุมชนที่ทำกิจการย้อมคราม ปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย มีตลาดคุณหญิงตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าของชุมชน มีศูนย์สุขภาพชุมชนโดยให้มีอาสาสมัครชุมชนทำหน้าที่คอยประสานงานดูแลคนในชุมชน และมีกองทุนหมู่บ้านเพื่อทำการส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักการออมเงิน

ในแต่ละชุมชนมีลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชนที่แตกต่าง และชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนแห่งความสุขอย่างยั่งยืน ภายใต้บริบทความแตกต่างหลากหลายในหลายมิติ มีแหล่งวัฒนธรรมที่น่าสนใจมีการสืบทอดและถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อที่นี้จึงเป็นพื้นที่ที่มาความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทั้งในด้านของกลุ่มชาติพันธุ์ วิถีชีวิต ความเชื่อ และประเพณีวัฒนธรรม

ศาสนา

ย่านชุมชนกุฎีจีน และพื้นที่เกี่ยวเนื่องประกอบด้วยประชากรที่นับถือศาสนาต่าง ๆ ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ซึ่งแต่ละศาสนาจะมีศาสนสถานของตนเองที่มีความงดงาม และมีเอกลักษณ์ เป็นจุดเด่นและสถานที่ท่องเที่ยวหลักของชุมชน ดังนี้

ศาสนาพุทธ นิกายเถรวาทมีศาสนสถานที่สำคัญ ได้แก่ วัดประยูรวงศาวาส วัดบุปผาราม วัดกัลยาณมิตร

ศาสนาพุทธ นิกายมหายาน มีศาสนสถานที่สำคัญ ศาลเจ้าเกียนอันเกง

ศาสนาคริสต์ มีศาสนสถานที่สำคัญ ได้แก่ โบสถ์ซางตาครู้ส

ศาสนาอิสลาม มีศาสนสถานที่สำคัญ ได้แก่ มัสยิดบางหลวง มัสยิดกวดิลอิสลาม

สถานที่สำคัญภายในชุมชน

1. โบสถ์ซางตาครู้ส อาคารวัดซางตาครู้สเป็นอาคารรูปแบบของสถาปัตยกรรม สมัยสถาปัตยกรรมฟื้นฟูคลาสสิกและฟื้นฟูศิลปวิทยา เช่นเดียวกับอาสนวิหารอัสสัมชัญ มีจุดเด่นของ โบสถ์อยู่ที่ยอดโดมแบบอิตาลี ซึ่งจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับโดมของพระที่นั่งอนันตสมาคมและโดม แห่งมหาวิทยาลัยพลอเรนซ์ ภายในโบสถ์จะเป็นอาคารชั้นเดียว มีจุดเด่นอีกประการที่สำคัญ คือ การที่ โบสถ์ใช้เสาหล่อรับน้ำหนักของฝ้าเพดานแบบโค้ง รวมถึงกระจกสีที่เป็นการเล่าเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับ ศาสนาคริสต์ ซึ่งในปัจจุบันโบสถ์อยู่ในสภาพสมบูรณ์อย่างมาก เนื่องจากมีการบูรณะอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งสภาพพื้นที่โดยรอบโบสถ์ได้รับการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพที่สวยงามเป็นอย่างมาก

2. วัดกัลยาณมิตรรวมมหาวิหาร เป็นหนึ่งในวัดเก่าแก่ของไทย ซึ่งสร้างตั้งแต่สมัยรัชกาล ที่ 3 ถือเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองของฝั่งธนบุรีตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณปากคลองบางกอกใหญ่ สร้างเป็นวัดขึ้นแล้วน้อมเกล้าฯ ถวายรัชกาลที่ ๓ และทรงสร้างพระราชทานทั้งพระวิหารหลวงและ พระประธานสำหรับพระวิหารหลวง คือ หลวงพ่อโต หลวงพ่อโตเป็นที่เคารพสักการะอย่างสูง โดยเฉพาะในหมู่ชาวจีน ภายในพระอุโบสถซึ่งมีขนาดเล็กกว่าพระวิหาร มีจิตรกรรมฝาผนังเรื่อง พุทธประวัติที่แทรกเรื่องราวชีวิตชาวบ้านชาวเมืองสมัยรัชกาลที่ ๓ ซึ่งนอกจากจะมีคุณค่าทาง วัฒนธรรมแล้ว ยังมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์สังคมอย่างยิ่งอีกด้วยนอกจากนั้นยังมี หอมณเฑียรธรรม เถลิงพระเกียรติ เป็นที่เก็บประไตรปิฎกสมัยรัชกาลที่ ๔ หน้าพระวิหารหลวงยังมีหอรบขังฝีมือคนรุ่น ใหม่ สำหรับไว้ระขังยักษ์ มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ทางเข้าวัดมีเจดีย์หิน ทำมาจากเมืองจีน เรียกว่า ณะ เป็นศิลปะจีนที่งดงาม ซึ่งงดงามด้วยสถาปัตยกรรมแบบจีนด้วยหน้าบันปั้นลายดอกไม้ ประดับ กระเบื้องเคลือบสลับสีลายจีน เป็นความสวยงามของศิลปะจีนที่อยู่ในวัดไทย

3. ศาลเจ้าเกียนอันเกง หรือ ศาลเจ้าแม่กวนอิม นับเป็นศาลเจ้าที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในฝั่งธนบุรี มีอายุมากกว่าร้อยปี ภายในศาลเจ้าประกอบด้วยสิ่งของล้ำค่าที่ได้รับการอนุรักษ์ทั้งไม้เครื่องแกะสลักที่มีความประณีตและสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่ง ภาพจิตรกรรมฝาผนัง และภายนอกศาลเจ้าที่มุงด้วยกระเบื้องโคงค์ตามแบบจีนแท้ จนในปี พ.ศ. 2551 ศาลเจ้าก็ได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น จากสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปัจจุบันศาลเจ้าอยู่ในความดูแลของตระกูล สิมะเสถียร หรือ แซ่ซิม เดิม และตันติเวชกุล หรือ แซ่ตั้ง เดิม ซึ่งเป็นตระกูลที่เข้ามาก่อสร้างปรับปรุงให้กับศาลเจ้าตั้งแต่ครั้งรัชกาลที่ 3

4. วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ใกล้กับเชิงสะพานพระพุทธรูปยออดฟ้า ฝั่งธนบุรี โครงการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์วัดประยูรวงศาวาส ซ่อมแซมวัดได้ส่งผลให้วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร ได้รับรางวัลยอดเยี่ยม อันดับ 1 (Award of Excellence) ด้านการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก ภายในวัดมีพระบรมธาตุมหาเจดีย์ที่เป็นจุดเด่นของวัด โดยเป็นพระเจดีย์องค์ใหญ่ทรงกลม สันฐานรูปโอคว่ำ สูง 60.525 เมตร ฐานล่างส่วนนอกวัดโดยรอบได้ 162 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 50 เมตร มีช่องคูหาเรียงรายล้อมรอบชั้นล่างพระเจดีย์ 54 คูหา ชั้นบนถัดจากช่องคูหาขึ้นไปมีพระเจดีย์เล็ก 18 องค์ เรียงรายพระเจดีย์องค์ใหญ่อยู่ มีความงดงามเป็นอย่างยิ่ง

5. บ้านป้าพาทย์ตระกูลพาทย์โกศล เป็นบ้านของนักดนตรีไทยที่มีความสามารถและมีชื่อเสียงสืบแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ปัจจุบัน นายสมศักดิ์ ไตรยวาสน์ เป็นผู้ควบคุมวงดนตรีและเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ทั้งในด้านเพลงและประวัติของบ้านพาทย์โกศล โดยเปิดให้ผู้สนใจสามารถขอเข้าชมเครื่องดนตรีที่ทรงคุณค่าของบ้านพาทย์โกศลได้

6. เรือนขนมปังผิง เป็นชื่อเรียกอาคารประเภทหนึ่ง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ซึ่งแพร่เข้ามาในประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 มีการประดับตกแต่งลวดลายฉลุที่วิจิตรพิสดาร หอหระ สวยงามเหมือนขนมปังผิง ปัจจุบันเป็นบ้านของตระกูลคหบดีที่ร่ำรวย วินด์เซอร์ ยังเป็นตระกูลที่มีบทบาทในชุมชนกุฎีจีนตระกูลหนึ่ง อาคารตัวบ้านเป็นสถาปัตยกรรมงดงามหายากในปัจจุบันยังคงโครงสร้างที่สมบูรณ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา

7. พิพิธภัณฑสถานบ้านกุฎีจีน พิพิธภัณฑสถานที่เกิดรวบรวมความเป็นมาอันเก่าแก่ของชุมชนชาวสยาม-โปรตุเกส ตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงปัจจุบัน และเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา ศาสนา และรากเหง้าของชาวชุมชนกุฎีจีน พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้จัดสร้างโดยเจ้าของบ้านที่เป็นชาวชุมชนกุฎีจีนดั้งเดิม โดยสร้างจากทุนส่วนตัว พร้อมเปิดให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าชมฟรี

8. มัสยิดบางหลวง เป็นมัสยิดรูปทรงไทย ซึ่งตั้งอยู่บริเวณชุมชนริมคลองบางหลวง แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร มัสยิดแห่งนี้สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (คาดว่าราวปี พ.ศ. 2328) โดยโต๊ะหยี พ่อค้าแขกที่เดินทางมายังประเทศไทย ตัวมัสยิดมีความโดดเด่นกว่ามัสยิดทั่ว ๆ ไป ด้วยการก่ออิฐถือปูนขาวทั้งหลัง แล้วทาสีไม้ด้วยสีเขียว แทนที่การออกแบบอาคารเป็นโดมตามหลักสากล รวมไปถึงการตกแต่งภายในด้วยศิลปะ 3 ชาติ คือ แบบไทย จีน และยุโรป ซึ่งถือเป็นมัสยิดทรงไทยแห่งเดียวในโลกอีกด้วย

2.4.1 ปัญหาและอุปสรรคในชุมชนกุฎีจีน

1. ปัจจุบันมีประชาชนในชุมชนส่วนหนึ่งที่อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนเพื่อทำงานรับจ้าง พักอาศัย และเพื่อการศึกษา ทำให้เกิดวัฒนธรรมแบบชุมชนเมืองที่ผู้คนต่างคนต่างอยู่ ใช้ชีวิตที่เร่งรีบ มุ่งเน้นแต่การทำมาหากิน ส่งผลให้เกิดปัญหาชุมชนแออัด ปัญหายยะ ปัญหามลพิษ ความเป็นระเบียบของสิ่งปลูกสร้างบ้านเรือนขยายบริเวณมากขึ้น และที่สำคัญคือการให้ความร่วมมือจากประชาชนในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนลดน้อยลง ถึงแม้ว่าจะมีการติดต่อสื่อสารและประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่าง ๆ ในชุมชนผ่านเสียงตามสายในชุมชนโดยตลอดและต่อเนื่องก็ตาม อีกทั้งกรรมการบางชุมชนยังขาดการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารในการดำเนินกิจกรรม จิตอาสาต่าง ๆ ในชุมชนกับชาวบ้านอย่างไม่ทั่วถึง ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของโครงการนั้นอย่างแท้จริง ส่งผลให้ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือที่จะมาเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน โดยมีมุมมองว่าผู้เข้าร่วมจะต้องเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและจะต้องได้รับสิ่งตอบแทนเป็นเงินหรือสิ่งของด้วย

2. การขาดการค้นหาคู่เด่นของชุมชนเพื่อการพัฒนาต่อยอด สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

3. การขาดการพัฒนาศักยภาพผู้นำและการจัดกิจกรรมในชุมชน โดยให้ผู้นำมีทิศทางเดียวกัน เพื่อทำงานร่วมกัน โดยจะต้องค้นหาผู้นำของชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยเน้นผู้นำทางศาสนา/จิตวิญญาณ ผู้นำที่เป็นทางการ ซึ่งผู้นำเหล่านี้จะมีบทบาทสำคัญในการรวมจิตใจของผู้คนในชุมชนในการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน แก้ไขปัญหาชุมชน พัฒนาชุมชนและสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การขาดการสร้างการมีส่วนร่วม การสร้างจิตสำนึก และการพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนร่วมกัน เพื่อให้การพัฒนาต่อยอดและยั่งยืน โดยทำความเข้าใจให้ประชาชนในชุมชนเข้าใจ ตระหนักให้ชุมชนหวงแหน ในความเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่ของชุมชนกุฎีจีน

5. ขาดการสร้างการมีส่วนร่วมของคนทุกช่วงวัยในชุมชนในการทำกิจกรรมร่วมกัน จะเป็นการส่งเสริมให้ทุกคนในทุกช่วงวัยในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงของชุมชน และจะเป็นการสร้างความสามัคคีในการทำงานร่วมกันในชุมชนร่วมทั้งสามารถร่วมกันในการแก้ไขปัญหาชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน

6. การขาดการตัดสินใจร่วมกันของชุมชน โดยชุมชนกุฎีจีนควรมีการตัดสินใจร่วมกันของชุมชน โดยมีผู้นำหรือตัวแทนของแต่ละกลุ่มหรือครอบครัว เพื่อร่วมประชุมหารือร่วมกันในเรื่องต่าง ๆ เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมของชุมชน ซึ่งจะทำให้เกิดการร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายเพื่อหาแนวทางในการจัดกิจกรรมที่ดีที่สุด โดยเน้นการแลกเปลี่ยน หรือ ประชุมร่วมกันระหว่างผู้นำทางศาสนา คณะกรรมการชุมชน ตัวแทนประชาชน การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน เพื่อลงมติหรือหาแนวทางในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งไป (มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 2550)

2.5 ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(กุลจิรา เสาวลักษณ์จินดา 2555) การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษา อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า ประชาชนอำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี มีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการปฏิบัติการประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการเสนอความคิดเห็น การวางแผน และการตัดสินใจ ด้านการแบ่งผลประโยชน์ และด้านการติดตามและประเมินผลตามลำดับ และผลการวิเคราะห์สมมติฐานพบว่า อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแตกต่างกัน ส่วนเพศ สถานภาพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกัน มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวไม่แตกต่างกัน

ณัฐพร ดอกบุญนาค และ ฐาปกรณ์ ทองคำนุช (2556) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนในตลาดร้อยปีสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการด้านการท่องเที่ยว นั้น คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านของการจัดการด้านสถานที่ มีส่วนร่วมทั้งในด้านวางแผน การประชุมนโยบาย หรือแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ในด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกนั้น ชุมชนมีส่วนแค่การแสดงความคิดเห็นว่าดีหรือไม่ ต้องการหรือไม่ต้องการ แต่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน คิดนโยบาย หรือการจัดการมากแต่อย่างใด และในด้านบุคลากร ประชาชนหรือคนในชุมชนมีส่วนร่วมมาก แต่ในส่วนของจัดการด้านกฎเกณฑ์ทางการท่องเที่ยวในตลาดร้อยปีสามชุก คนในชุมชนมีส่วนร่วมลดลงหากเทียบกับด้านอื่น ๆ เนื่องจากปัจจุบันกฎเกณฑ์ต่าง ๆ คือ กฎที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา ไม่ได้มีการวางกฎเกณฑ์ที่ตายตัว

(วิษณุ หยกจินดา 2557) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านทุ่งกร่าง ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกร่าง ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกร่าง ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยมีระดับการมีส่วนร่วมเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก และอันดับสุดท้ายด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

(อรทัย พระทัด 2558) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษา ชุมชนป้อมมหากาฬ พบว่า นโยบายของทางกรุงเทพมหานครไม่มีการศึกษาผลกระทบต่อประชาชนอย่างชัดเจน จึงไม่ได้ความร่วมมือจากประชาชนอย่างเต็มที่ ทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร ได้ดำเนินการสร้างการมีส่วนร่วม โดยการจัดประชุม สัมมนา เปิดเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็น จัดเสวนา เปิดโต๊ะเจรจากันมาหลายครั้ง ตั้งแต่ปี 2535 จนถึงปี พ.ศ. 2559 เพื่อขอให้ประชาชนย้ายออกจากพื้นที่ แต่ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการย้ายออกจากพื้นที่ชุมชนป้อมมหากาฬ โดยกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในอดีตที่ผ่านมา ไม่ว่าจะหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนจัดประชุม เปิดเวทีเสวนา ก็ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการแสดงความคิดเห็นเป็นอย่างดี แต่ปัญหาของการมีส่วนร่วมอยู่ที่ต่างฝ่ายต่างไม่มีอำนาจ และไม่ยอมรับข้อเรียกร้องของกันและกัน จนต้องพึ่งกระบวนการศาลปกครองสูงสุดตัดสิน และแม้ว่าศาลปกครอง

สูงสุดจะตัดสินใจออกมาแล้วว่าให้ชาวบ้านย้ายออกจากพื้นที่ และกรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ในการรื้อย้ายชุมชนป้อมมหากาฬก็ตาม แต่ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนป้อมมหากาฬก็ยังคงดินร่นที่จะอยู่อาศัยต่อไป ไม่มีการย้ายออก กลับรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งในชุมชนเพื่อปกป้องการรื้อย้ายของเจ้าหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร และในขณะเดียวกันก็ฟ้องศาลปกครองสูงสุดเพื่อขอทุเลาในการบังคับคดีต่อไป ซึ่งได้กลายเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างกรุงเทพมหานครกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนป้อมมหากาฬ

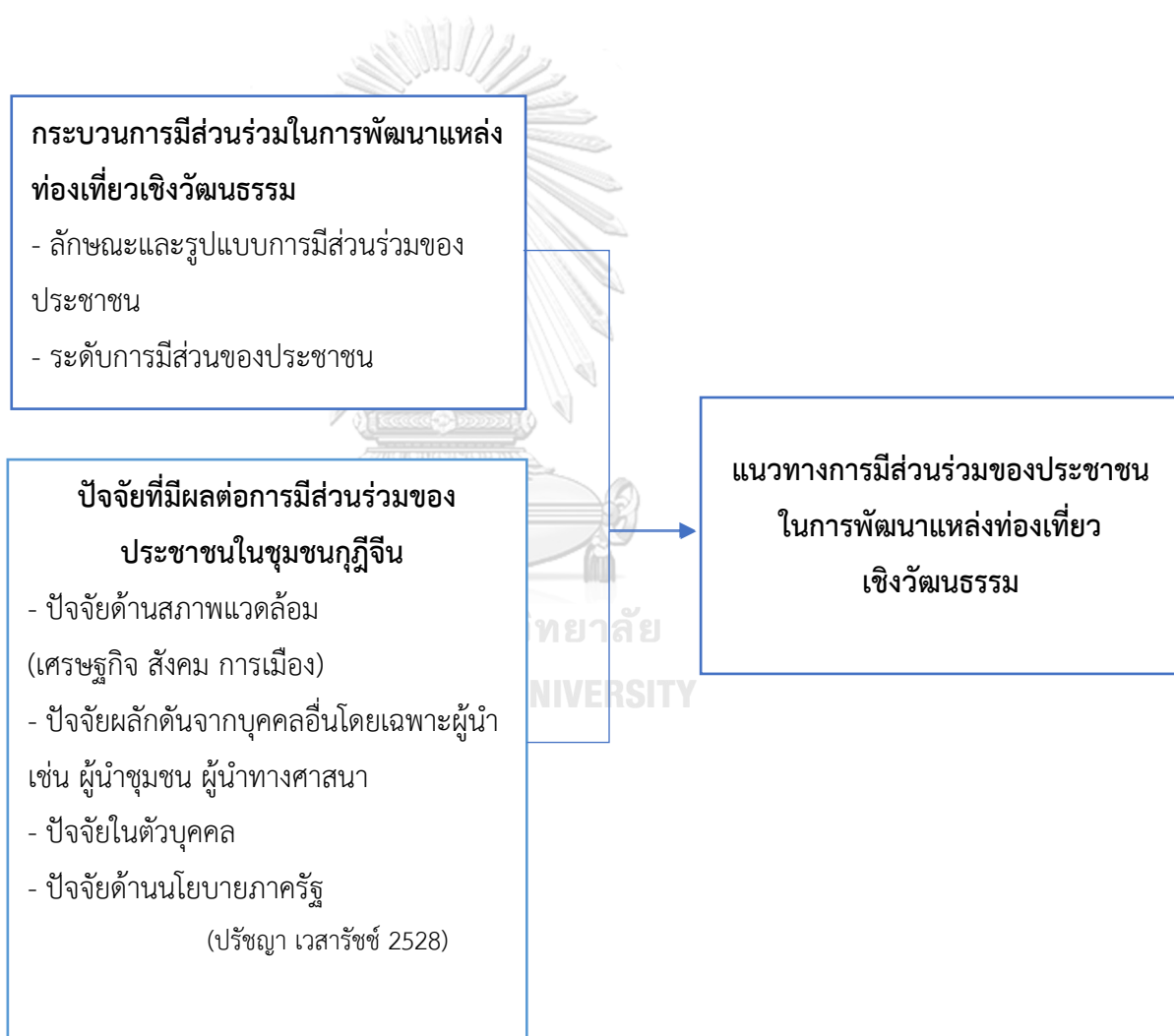
(ธนจิรา พวงผกา 2559) ปัจจัยที่มีผลกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ของเทศบาลตำบลบางเตือ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัจจัยที่มีผลกับการมีส่วนร่วมในการประชาคมจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2559-2561) ของเทศบาลตำบลบางเตือ ของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนที่เข้าร่วมใน เวทีประชาคม ปัจจัยหลัก คือ ประชาชนต้องการใช้โอกาสในเวทีประชาคมเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเองให้มีความเจริญ ก้าวหน้า และต้องการให้เทศบาลตำบลบางเตือได้รับทราบ พร้อมทั้งนำปัญหาหรือความคิดเห็นของประชาชนไปดำเนินการแก้ไขหรือบรรจุไว้ในแผนพัฒนาสามปี จึงกล่าวได้ว่าการจัดทำประชาคมของเทศบาลตำบลบางเตือเป็นการเปิดโอกาสให้ ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วม เวลาในการจัดทำประชาคมของเทศบาลตำบลบางเตือตรงกับเวลาทำงานของประชาชนส่วนใหญ่ ประชาชนบางส่วนยังไม่เข้าใจ และไม่เห็นประโยชน์ของการจัดทำแผนพัฒนาสามปี และมองว่าเป็นหน้าที่ของภาครัฐ ด้านการประชาสัมพันธ์ เป็นการประชาสัมพันธ์ในเวลาทำงาน ทำให้ประชาชนที่ออกไปประกอบอาชีพ ไม่สามารถทราบกำหนดการประชุมประชาคมได้

กฤติยา สมศิลา และ กนกกานต์ แก้วนุช (2561) ปัจจัยการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโพน คือ ถ้าชุมชนมีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดแนวทางเสนอแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างเสรี มีแผนการดำเนินงานในรูปแบบที่เหมาะสม ตามด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะต้องมีกระบวนการที่ถูกต้องและเหมาะสม และกระบวนการติดตามและประเมินผลกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และในส่วนของปัจจัยขีดความสามารถของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโพน หากชุมชนมีการพัฒนาเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารและจัดการด้านบริการทางการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น จะทำให้ชุมชน

ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และสามารถที่จะจัดสรร รวมทั้งบริหารทรัพยากร ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดของการศึกษามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนกุฎีจีน ดังนี้

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกรณีศึกษา ชุมชนกุฎีจีน” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนกุฎีจีน เพื่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพื่อศึกษาหาแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนกุฎีจีนให้ความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนกุฎีจีน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยมีวิธีวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การเตรียมความพร้อมของข้อมูล
2. การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

เป็นขั้นตอนการศึกษาและการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ (Document research) ตัวอย่างเช่น เอกสารทางราชการ รายงานการศึกษา โครงการ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมทั้งศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมทั้งศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการกำหนดตัวแปรต้น รวมทั้งใช้ในการกำหนดประเด็นคำถามที่จะใช้ในการประกอบการสัมภาษณ์

3.2 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลการวิจัย

ผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย (Key informant) ดังนี้

3.2.1 หน่วยงานภาครัฐที่เป็นผู้กำหนดนโยบาย จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้บริหารของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ผู้อำนวยการเขตธนบุรี หัวหน้ากลุ่มแผนงานการท่องเที่ยว ผู้อำนวยการส่วนวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร และข้าราชการกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.)

3.2.2 ผู้รับนโยบายและประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อาศัยอยู่ในชุมชนกุฎีจีน จำนวน 10 ท่าน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา แกนนำด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว เจ้าของพิพิธภัณฑ์ผู้อาวุโสและประชาชนในชุมชนกุฎีจีน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

วิธีที่ใช้ในการวิจัย ได้กำหนดโดยการใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากบุคคลผู้มีความรู้ หรือมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำการวิจัย โดยคำถามจะมีทั้งสิ้น 2 ชุดแบ่งเป็น 1) คำถามสำหรับผู้ให้ข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐ 2) คำถามสำหรับผู้ให้ข้อมูลจากชุมชน โดยลักษณะคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์จะเป็นคำถามในลักษณะปลายเปิด ซึ่งผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาเรียบร้อยแล้ว กระบวนการสัมภาษณ์จะเป็นคำถามในลักษณะปลายเปิดเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่น ซึ่งจะทำให้ผู้สัมภาษณ์สามารถปรับเปลี่ยนคำถาม ตลอดจนเรียงลำดับคำถามให้สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ได้

3.4 วิธีการเก็บข้อมูล

3.4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ แบ่งเป็น 2 ส่วน

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในประเด็นคำถามที่วางแผนไว้ โดยผู้ให้การสัมภาษณ์จะประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่รัฐในระดับผู้กำหนดนโยบาย ได้แก่ ผู้บริหารของกรุงเทพมหานคร และผู้รับนโยบายและประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อาศัยอยู่ในชุมชนกุฎีจีน ที่มีความเหมาะสมในการให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย รูปแบบของการสัมภาษณ์จะเน้นความยืดหยุ่นไม่ว่าจะเป็น ช่วงเวลานัดหมายในการสัมภาษณ์ ช่วงเวลาในการให้สัมภาษณ์ ตลอดจนบรรยากาศที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ลักษณะของการสัมภาษณ์จะใช้วิธีการสัมภาษณ์รายบุคคล อันจะสามารถนำข้อสงสัยหรือประเด็นคำถามที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ก่อนหน้าไปสัมภาษณ์กับผู้ข้อมูลท่านอื่น ๆ ต่อไป อีกทั้งจะเป็นการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) ซึ่งหมายถึง การตรวจสอบว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ จะเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มีความเหมือนกันหรือไม่

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยจะสังเกตจากสภาพแวดล้อมในชุมชนกุฎีจีน และปฏิกริยาการสื่อสารของประชาชนในชุมชนกุฎีจีน

3.4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

เป็นการเก็บข้อมูลจากการจากการค้นคว้าจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสาร บทความ สิ่งตีพิมพ์ วิทยานิพนธ์ วารสาร สื่อวีดิทัศน์ รวมไปถึงข้อมูลต่าง ๆ จากอินเทอร์เน็ต เพื่อประกอบการออกแบบประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล รวมไปถึงการประเมินผลการวิจัยของผู้วิจัย

3.5 การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยจะดำเนินการเก็บข้อมูลเป็นระยะ หลังจากนั้นจะทำการวิเคราะห์ข้อมูล จัดหมวดหมู่ และวางแผนเก็บข้อมูลในระยะต่อไปเพื่อเพิ่มเติมในส่วนที่ข้อมูลยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) เพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของข้อมูล ใน 2 รูปแบบ

การตรวจสอบสามเส้าด้วยระเบียบวิธีวิจัย (Methodological triangulation) โดยผู้วิจัยจะพิจารณาจากข้อมูลในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ควบคู่ไปกับการซักถาม และการสังเกตผู้ให้ข้อมูลโดยจะนำมาตรวจสอบกับข้อมูลที่มีอยู่เดิม เพื่อดูลักษณะและความสอดคล้องของข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับ

การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) โดยผู้วิจัยจะพิจารณาจากข้อมูลในงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสาร บทความ สิ่งตีพิมพ์ วิทยานิพนธ์ วารสาร สื่อวีดิทัศน์ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลว่าข้อมูลที่ได้รับมาในช่วงเวลาที่แตกต่างกันและจากบุคคลที่ต่างกันมีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับมาจากวิธีการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ประกอบกับการถอดเทปการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลและทำการตรวจสอบข้อมูล จำแนกข้อมูล จัดระเบียบข้อมูล หลังจากนั้นผู้วิจัยจะนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับมาไปทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Data Analysis) เพื่อทำการเรียบเรียง อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และจากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารกรุงเทพมหานคร ข้าราชการกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เจ้าหน้าที่องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ผู้นำชุมชนกุฎีจีน ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในชุมชนกุฎีจีน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนกุฎีจีน ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนกุฎีจีนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ได้ดังต่อไปนี้

4.1 การริเริ่มโครงการพัฒนาชุมชนกุฎีจีนให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ชุมชนกุฎีจีน เขตธนบุรี ได้เป็นที่รู้จักของกลุ่มนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่ชอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่แล้ว เนื่องจากพื้นที่นี้เต็มไปด้วยมรดกทางวัฒนธรรม เช่น การอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างของเชื้อชาติศาสนาและวัฒนธรรม (3 ศาสนา 4 ความเชื่อ) เป็นชุมชนแบบพหุสังคมอย่างแท้จริง และมีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขมากกว่า 250 ปี โดยชุมชนมีสภาพบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่หล่อหลอมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยตัวเอง ประชาชนในชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องโดยการใช้ทรัพยากรที่โดดเด่นที่ชุมชนเห็นว่าสำคัญและมีความผูกพันขึ้นมาเสนอให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเยี่ยมชม สิ่งที่ชุมชนกุฎีจีนมีความโดดเด่นเป็นอย่างมาก คือ อาหาร และขนมฝรั่งกุฎีจีนที่ขึ้นชื่อมีประวัติที่ยาวนานตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี เป็นต้น

การท่องเที่ยวของชุมชนกุฎีจีนได้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวขยายวงกว้างมากขึ้น เริ่มต้นมาประมาณ 5 ปี โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรุงเทพมหานคร และมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เข้ามาช่วยเหลือแนะนำ ทั้งในส่วนของภาควิชาการและภาคปฏิบัติให้แก่ชุมชนกุฎีจีน

“...โดยที่ผ่านมามีชุมชนยังขาดองค์ความรู้ในการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนไม่รู้ว่าจะแนะนำอะไรให้นักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเดินมาซื้อขนมเสร็จก็กลับ ภาครัฐหลายหน่วยงานได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือและการสนับสนุน เข้ามาจุดประกายเรื่องการบริหารจัดการ

ท่องเที่ยวโดยชุมชน เปรียบเสมือนการมีพี่เลี้ยงที่ดีเข้ามาช่วยเติมเต็มในจุดที่ชุมชนยังขาด และให้ข้อเสนอแนะ โดยชุมชนสามารถขอความช่วยเหลือได้” **ปิ่นทอง วงษ์สกุล ผู้นำชุมชนกุฎีจีน**

โดยประชาชนในชุมชน อยากที่จะพัฒนาส่งเสริมชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ไม่อยากให้พัฒนาไปเป็นการท่องเที่ยวมวลชน (Mass Tourism) ที่เน้นจำนวนของนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว เหมือนดังตลาดน้ำหลายๆแห่ง ที่จะเป็นลักษณะการท่องเที่ยวแบบฉาบฉวยเป็นกระแสมาเร็วไปเร็วซึ่งไม่ยั่งยืน แต่อยากจะให้ชุมชนกุฎีจีนพัฒนาไปอย่างยั่งยืน

เนื่องจากชุมชนกุฎีจีนมีข้อจำกัดเรื่องสถานที่เพราะเป็นชุมชนริมแม่น้ำเจ้าพระยา บ้านเรือนของประชาชนอยู่อาศัยกันค่อนข้างหนาแน่น เป็นบ้านเรือนเก่าแก่ที่อยู่อาศัยกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จึงทำให้ไม่สามารถที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเป็นจำนวนมากได้ จึงอยากได้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพที่มีความสนใจที่จะเข้ามาศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เข้ามาเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนเก่าแก่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา

“...ชุมชนของเรา คือ Live Museum เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ยังมีชีวิตอยู่ อีกทั้งชุมชนของเราได้เปรียบกว่าชุมชนในที่อื่น ๆ เพราะเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือ 3 ศาสนา 4 ความเชื่อ มีครบทั้ง สถานสำคัญทางศาสนา บ้านเรือนเก่าแก่ ประวัติศาสตร์ และอาหารการกิน ซึ่งนักท่องเที่ยวไปหาดูที่อื่นไม่ได้” **นาวินี พงษ์ไทย ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์กุฎีจีน**

4.2 การกำหนดจุดมุ่งหมายและกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การเริ่มให้ชุมชนกุฎีจีนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เริ่มต้นโดยการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่เข้ามาพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนด้านการท่องเที่ยว โดยรูปแบบการรวมตัวจะต้องเกิดจากการรับสมัครหรือคัดเลือกจากคนที่มีองค์ความรู้ในแขนงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เช่น ผู้คนที่เก่าแก่ในชุมชนโดยอยู่อาศัยในชุมชนมาเป็นระยะเวลายาวนาน เป็นต้น โดยหน่วยงานภาครัฐจะเข้ามาให้การสนับสนุนและช่วยเหลือโดยการพัฒนาศักยภาพคนเหล่านี้ให้เป็นลักษณะของผู้ผลิตของชุมชน ให้สามารถต้อนรับนักท่องเที่ยวไปที่ชุมชนซึ่งเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ให้ชุมชนสามารถนำเสนอคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตนเอง พร้อมทั้งบอกเล่าเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชนไปด้วย

โดยเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนกฐินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กล่าวว่า ขั้นตอนเริ่มแรกในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนกฐินเป็นขั้นตอนที่จะต้องใช้ระยะเวลาาน เพราะจะต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการ และจัดให้มีการเปิดเวทีการประชุมต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นให้ชุมชนได้มีโอกาสในการเผยแพร่ของดีของตนในชุมชนว่าชุมชนของตนเองมีอะไรที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสเยี่ยมชม

“...ไม่ว่าจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการใดก็ตาม จะต้องมืองค์ประกอบของภาคประชาชนเข้ามาร่วมอยู่ด้วยในองค์ประกอบของคณะกรรมการชุดนั้น ๆ โดยยึดแนวทางตามเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของโลก ที่มีเกณฑ์ระบุว่า จะต้องมีการสำรวจความพึงพอใจของประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชนที่ได้รับผลกระทบว่ามีความเห็นอย่างไรต่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยภาครัฐจะต้องมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทั้งในแง่บวกและแง่ลบว่าประชาชนมีความคิดเห็นอย่างไรต่อเรื่องดังกล่าว”

ผู้ให้ข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐมีความเห็นว่า ข้อดีของการเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นจะสามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด เพราะหน่วยงานภาครัฐได้รับรู้ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชนโดยตรง อีกทั้งยังสามารถวางแผนการรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นในปีถัดๆไปได้ แต่ส่วนใหญ่หน่วยงานภาครัฐจะได้ไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชนในชุมชนทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นถูกละเลยไป หากมีการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในชุมชนโดยตรงถึงผลกระทบทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ประชาชนในพื้นที่ที่มีความพึงพอใจและไม่พึงพอใจเรื่องอะไร และนำปัญหาดังกล่าวมาจัดการแก้ไขให้ดีขึ้น เรื่องใดที่ประชาชนมีความพึงพอใจอยู่แล้วก็สามารถดำเนินการต่อให้ดีขึ้นต่อไปได้ จะทำให้หน่วยงานภาครัฐสามารถออกนโยบายและโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดตรงกับความต้องการของประชาชน

ผู้ให้ข้อมูลในภาคประชาชนในชุมชนกฐิน มีความเห็นว่า วิธีการที่หน่วยงานภาครัฐเปิดให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนนั้น ยังเป็นปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้โครงการที่จัดทำไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากมีวิธีการที่ไม่ได้ผล เช่น ในหนังสือเชิญให้มีการเข้าร่วมกิจกรรมก็มักจะระบุรายละเอียดโครงการและวัตถุประสงค์ของโครงการที่ไม่ค่อยชัดเจน ว่าอยากจะได้คนกลุ่มใดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมโครงการ และหน่วยงานส่วนใหญ่ต้องการเพียงแค่จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ครบถ้วนเท่านั้น ซึ่งประชาชนในชุมชนมองว่าวิธีการ

ดังกล่าว ทำให้หน่วยงานที่จัดโครงการและกิจกรรมได้ผู้เข้าร่วมที่ไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง เช่น ได้กลุ่มผู้สูงอายุที่ว่างงานมาเข้าร่วมกิจกรรม ส่งผลทำให้โครงการและกิจกรรมดังกล่าวไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควร

ด้านการประชาสัมพันธ์ในชุมชนกุฎีจีน ผู้นำชุมชนจะใช้ช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบในเรื่องต่าง ผ่านทางเสียงตามสายของชุมชน โดยเลือกช่วงเวลาประกาศเสียงตามสายในช่วงที่ประชาชนอยู่บ้านเรือนมากที่สุด เช่น ช่วงเย็นถึงค่ำ อีกทั้งยังมีช่องทางสื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media) ต่าง ๆ เช่น Facebook Line เป็นต้น

“...เวลามีเรื่องราวอะไร ผู้นำชุมชนก็จะประกาศผ่านทางเสียงตามสาย ให้แก่ประชาชนในชุมชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง ซึ่งเป็นการสื่อสารช่องทางหลักของชุมชน ประชาชนก็จะติดตามข่าวสารจากเสียงตามสายเป็นหลัก นอกจากนั้น ยังมีการใช้เสียงตามสายประกอบพิธีทางศาสนาด้วย เช่น ในช่วงโควิดที่ประชาชนไม่สามารถไปทำพิธีกรรมในโบสถ์ได้ ก็จะใช้การฟังพิธีมิสซาผ่านทางเสียงตามสาย” ประชาชนในชุมชนกุฎีจีน

จุดเด่นของชุมชนกุฎีจีน คือ ชุมชนกุฎีจีนเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งเป็นอย่างมาก สามารถพึ่งพาตนเองได้มากกว่าระยะเวลา 250 ปี ผู้นำในชุมชนจะใช้วิธีการคัดเลือกโครงการและกิจกรรมโดยดูจากภาพรวมที่ประชาชนส่วนใหญ่ของชุมชนต้องได้รับประโยชน์

“...ประชาชนในภาพรวมส่วนใหญ่ได้ประโยชน์ ประชาชนต้องได้ประโยชน์จากโครงการที่จะทำในชุมชน จะต้องกระจายให้ครอบคลุมทั่วถึงทุกชุมชน เช่น หากหน่วยงานใดจะมาดำเนินโครงการจะต้องทำการช่วยเหลือให้ครบทั้ง 6 ชุมชน เพื่อไม่ให้ชุมชนอื่นๆ น้อยใจ และจะต้องขับเคลื่อนให้พัฒนาไปพร้อมๆ กัน ประชาชนในชุมชนจะได้ไม่เคลือบแคลงใจกัน” **ปิ่นทอง วงศ์กุล ผู้นำชุมชนกุฎีจีน**

4.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนกุฎีจีน

เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐให้ข้อมูลว่า ที่ผ่านมาได้มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนกุฎีจีนทำงานร่วมกันกับหน่วยงานภาครัฐในกระบวนการตัดสินใจ เช่น มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐและประชาชนในการทำงานร่วมกันในพื้นที่ โดยได้เปิดให้ตัวแทนของ

ประชาชนในชุมชน เช่น คณะกรรมการชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

ประชาชนในชุมชนกุกีจิ้นให้ข้อมูลว่า ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องของการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในพื้นที่เท่านั้นว่าจะมีโครงการและกิจกรรมใดบ้าง โดยก่อนที่จะเริ่มจัดทำโครงการและกิจกรรม หน่วยงานภาครัฐก็ไม่ได้มีการเข้ามาสำรวจความต้องการของประชาชนในพื้นที่ชุมชนกุกีจิ้นก่อนว่าประชาชนมีความต้องการอยากที่จะให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนช่วยเหลือในเรื่องใดบ้าง ชุมชนยังขาดแคลนเรื่องใดที่อยากให้หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนช่วยเหลือชุมชน แต่หน่วยงานภาครัฐเป็นฝ่ายที่คิดโครงการมาก่อนหน้าแล้วว่าจะทำโครงการหรือจัดกิจกรรมใด จึงเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปร่วมแสดงความคิดเห็น ซึ่งบางโครงการและบางกิจกรรมไม่ได้เป็นที่ต้องการ และไม่ได้เป็นที่สนใจของประชาชนในชุมชน ประชาชนในชุมชนไม่ได้อยากได้ในสิ่งที่หน่วยงานภาครัฐจะจัดทำ จึงส่งผลให้ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมน้อย และบางส่วนเลือกที่จะไม่เข้าร่วมโครงการและกิจกรรม ส่งผลทำให้โครงการและกิจกรรมที่จัดทำขึ้นไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควรเพราะประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อย

“...ก่อนที่จะมีการทำโครงการอยากให้หน่วยงานเข้ามาสำรวจ มาสอบถามประชาชนในชุมชนหน่อย ว่าอยากให้รัฐช่วยเรื่องอะไร เข้ามาเดินมาสักสำรวจ จะได้เห็นภาพว่าประชาชนในชุมชนขาดแคลนเรื่องอะไร เช่น บ้ายบอกทางก็ไม่เพียงพอ ถนนหนทางในซอยชุมชนก็ไม่ได้ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยว รัฐควรจะต้องรีบดำเนินการแก้ไข เพราะกุกีจิ้น เป็นหน้าเป็นตาของกรุงเทพฯที่คอยรับแขกบ้านแขกเมือง” ประชาชนในชุมชนกุกีจิ้น

อีกทั้งประชาชนในชุมชนมีความเห็นว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนกุกีจิ้น คือ ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้นำความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนที่เข้าร่วมประชาคม เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นไปประกอบการตัดสินใจในการทำโครงการต่าง ๆ อย่างแท้จริง จนบางครั้งเกิดความเบื่อหน่าย ไม่อยากที่จะเข้าไปร่วมแสดงความคิดเห็น เพราะแสดงความคิดเห็นไปหน่วยงานก็ไม่ได้รับฟังความเห็นของประชาชนและไม่ได้นำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนไปประกอบการพิจารณา

โดยที่ผ่านมาประชาชนในชุมชนกุกีจิ้นได้รวมตัวกันต่อต้านโครงการถนนบนแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งประชาชนในชุมชนมีความกังวลใจเป็นอย่างมากเพราะจะทำให้บดบังทัศนียภาพของความเป็นชุมชนกุกีจิ้น และที่ผ่านมา กทม. เคยได้สร้างเขื่อนเพื่อทำเป็นผนังกันแม่น้ำเจ้าพระยาทำให้ชุมชนได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก จึงรวมกันต่อต้านไม่ให้มีการก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่

ดังกล่าว โดยชุมชนไม่เคยปฏิเสธการพัฒนาหากเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนและยืนอยู่บนวิถีและอัตลักษณ์ของชุมชนและประชาชนต้องได้มีส่วนร่วมและได้ใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง ซึ่งที่ผ่านมาชุมชนได้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ การปรับปรุงทางจักรยานขนาดเล็กที่เชื่อมหลายชุมชนเข้าไว้ด้วยกันส่งผลทำให้เศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของชุมชนดีขึ้น ประชาชนมีรายได้และสามารถพึ่งพาตนเองได้

4.4 ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนกฐิฉิน

4.4.1 สภาพแวดล้อมทั่วไปในชุมชนกฐิฉิน

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนกฐิฉินให้ข้อมูลว่า ชุมชนกฐิฉินเป็นชุมชนที่มีผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่สนใจที่จะมาเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นภายในชุมชน เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่มีเวลาว่างมากกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน หลายท่านเกษียณอายุจากการทำงานประจำแล้ว จึงค่อนข้างมีเวลาที่จะมาทำประโยชน์ให้กับส่วนรวมและชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการที่จะตอบแทนชุมชน โดยการเข้าร่วมโครงการและกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่เกิด ซึ่งลักษณะพื้นฐานของประชากรในชุมชนจะเป็นคนดั้งเดิมที่อยู่อาศัยในชุมชนมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ไม่ได้มีบุคคลภายนอกต่างพื้นที่เข้ามาอยู่อาศัยในชุมชน และประชาชนในชุมชนอยู่กันมายาวนานหลายร้อยปีจึงมีลักษณะเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ประชาชนรู้จักคุ้นเคยกันทั้งชุมชน

ผู้นำชุมชนกฐิฉินกล่าวว่า “ผู้สูงอายุในชุมชนกฐิฉิน เป็นกลุ่มคนที่เป็นกำลังสำคัญหลักในการเข้ามา มีส่วนร่วมเพื่อขับเคลื่อนงานและกิจกรรมของชุมชน เนื่องจากมีเวลาในการที่จะเข้ามาทำงานเพื่อชุมชน ส่วนกลุ่มเยาวชน วัยรุ่น และวัยกลางคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมค่อนข้างน้อย เนื่องจากไม่มีเวลาที่จะมาทำงานเพื่อชุมชนเพราะด้วยภาระหน้าที่เรียนหนังสือและทำงานนอกบ้าน”

จากการสัมภาษณ์ประชาชนที่เป็นกลุ่มวัยรุ่นในชุมชนกฐิฉินให้ข้อมูลว่า โดยส่วนตัวตนเองและเพื่อน ๆ อยากที่จะเข้าร่วมโครงการกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน แต่ตนเองไม่ได้สะดวกที่จะเข้าร่วมในวันธรรมดาเนื่องจากจะต้องทำงานประจำ หลังเลิกงานถึงบ้านก็ค่ำแล้ว ตนจึงอยากจะให้ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม ให้จัดกิจกรรมในช่วงที่ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนสะดวกที่จะเข้าร่วมกิจกรรม เช่น วันอาทิตย์ และอยากให้มีการประชาสัมพันธ์ให้แก่ประชาชนในชุมชนได้รับทราบล่วงหน้า เพื่อที่ประชาชนในชุมชนจะได้วางแผนบริหารจัดการตารางเวลาของตนเอง ซึ่งหากทำตามข้อเสนอดังกล่าว จะทำให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น และได้กลุ่มคนเข้าร่วมที่หลากหลาย ตนคิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์กับชุมชน

ผู้นำชุมชนให้ข้อมูลว่า โครงการและกิจกรรมที่จะจัดขึ้นในชุมชนมีส่วนสำคัญ คือ กิจกรรมต้องชัดเจนและตอบโจทย์กับประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชน เช่น ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนที่มีเวลาว่างสามารถเข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ ผู้สูงอายุ หากมีกิจกรรมที่ตอบโจทย์ให้เขาทำก็จะเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตัวของผู้เข้าร่วมและต่อชุมชน เช่น กิจกรรมมัดคุเทศก์สูงวัย ที่ให้ผู้สูงอายุในชุมชน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาตั้งแต่เกิดได้มีพื้นที่แสดงความสามารถเป็นมัดคุเทศก์นำนักท่องเที่ยวชมสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในชุมชนภูฎิน พร้อมทั้งบอกเล่าเรื่องราวเกร็ดความรู้ทางประวัติศาสตร์ให้แก่นักท่องเที่ยวซึ่งจะเป็นการสร้างคุณค่าให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชนได้ใช้ความรู้ความสามารถ อีกทั้งยังเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และยังสามารถได้รายได้จากการพานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่อีกด้วย

ประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชนภูฎิน ได้ให้ข้อมูลว่า เวลาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมก็จะเข้าร่วมกิจกรรมที่ตนเองมีความสนใจ หากกิจกรรมไม่มีความน่าสนใจและตนเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ก็จะไม่ไปเข้าร่วมกิจกรรม จากการสังเกตพบว่า ประชาชนในชุมชนมักสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในชุมชน เช่น การซ้อมดับเพลิง การซ้อมหนีไฟ การซ้อมเตรียมการป้องกันน้ำท่วม เป็นกิจกรรมที่ประชาชนในชุมชนสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทุกบ้าน เพราะเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวตนเองก็มีความสนใจที่จะเข้าร่วมเพราะเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ก็จะได้ประโยชน์เกิดการกระจายรายได้ในชุมชน แต่ไม่อยากจะให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยอะเกินกว่าที่ชุมชนจะรับมือได้ เพราะจะส่งผลกระทบต่อให้กับผู้คนส่วนใหญ่ในชุมชน

4.4.2 แรงจูงใจที่อยากจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนภูฎิน

ประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชนภูฎิน ได้ให้ข้อมูลว่า ผู้นำชุมชน มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากที่ทำให้ตนเองสนใจอยากที่จะเข้าร่วมกิจกรรม เพราะผู้นำชุมชนคนปัจจุบัน มีการประชาสัมพันธ์โครงการและกิจกรรมต่างๆ ให้กับชุมชนได้รับทราบอยู่เสมอ อีกทั้งยังเป็นผู้นำที่ “ใจถึง ฟังได้” ที่ประชาชนในชุมชนไว้วางใจ เพราะเป็นผู้นำในชุมชนมากกว่า 9 ปีแล้ว รู้ลึกทุกคนและทุกบ้านในชุมชน และเวลาที่ประชาชนไปเข้าร่วมกิจกรรม ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้ตลอดและเต็มที่ โดยพื้นฐานประธานชุมชนจะค่อนข้างรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และนำเอาความเห็นของประชาชนไปปรับปรุงในการทำงานต่ออยู่เสมอ

ประชาชนในชุมชนเห็นว่า ผู้นำชุมชนเป็นคนทุ่มเท มุ่งมั่นตั้งใจ “ทำงานหนักจนกระทั่งป่วยเข้าโรงพยาบาลอยู่หลายรอบ” และที่สำคัญคือ ผู้นำชุมชนมีลักษณะท่าทางที่ประนีประนอม ทำให้คนอยากเข้าหาและอยากให้ความร่วมมือ มีความอ่อนน้อมและใจเย็น รับฟังประชาชนทุกคน ซึ่งผู้นำชุมชนมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากที่ให้ประชาชน อยากที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

ผู้นำชุมชน กล่าวว่า เวลาที่มีโครงการและกิจกรรมจะมีการชักชวน และชักจูง ให้ประชาชนเข้ามาเข้าร่วมให้ได้มากที่สุดเท่าที่เราจะสามารถทำได้ โดยจะเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมเปิดโอกาสให้กับทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ไม่มีการจองที่เตรียมไว้ให้กับผู้ใดโดยเฉพาะ แต่หากทางผู้จัดโครงการมีการกำหนดจำนวนคนมา เช่น ขอผู้เข้าร่วม 10 คน ผู้นำชุมชนก็จะคัดเลือกจากความเหมาะสมของผู้เข้าร่วมตามวัตถุประสงค์ เช่น คนที่มีคุณสมบัติเหมาะสมตามที่ผู้จัดโครงการเสนอมา เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่ก็จะประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนมาเข้าร่วมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

4.4.3 ความพร้อมส่วนบุคคลในการเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชน

ผู้นำชุมชนภูฏินให้ข้อมูลว่า การที่ประชาชนในชุมชนภูฏินเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนนั้น เกิดจากการที่ประชาชนในชุมชนมีความรักชุมชน ความหวงแหนในชุมชนถิ่นที่อยู่อาศัยของตนเอง และอยากให้ชุมชนพัฒนาขึ้นเพื่อคนในชุมชนจะได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ชุมชนภูฏินจะได้รับคำชื่นชม จากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และนักท่องเที่ยว อยู่เสมอ เรื่องถนนหนทางและเรื่องความสะอาดภายในชุมชน โดยชุมชนมี “โครงการหน้าบ้านหน้ามอง” ซึ่งประชาชนในชุมชนร่วมกันดูแลรักษาความสะอาดภายในชุมชน เพื่อให้เป็นหน้าเป็นตาให้กับชุมชน โดยผู้นำชุมชนได้ริเริ่มโครงการและเชิญชวนให้ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งประชาชนในชุมชนได้ให้ความร่วมมือดีมาก เพราะพื้นฐานเกิดจากรัก มีความผูกพันและหวงแหนในชุมชนของตนเอง

ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ กล่าวว่า จุดแข็งของชุมชนภูฏิน คือ การที่ชุมชนมีความเข้มแข็ง ความรัก และความสามัคคี ภายในความแตกต่างทางเชื้อชาติและศาสนา เห็นได้จากการที่มีบริษัททัวร์ได้พานักท่องเที่ยวจำนวนมาก เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนในชุมชนที่ถูกละเมิดความเป็นส่วนตัวจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ จากนั้นประชาชนในชุมชนได้รวมตัวกันต่อต้านบริษัททัวร์ที่ได้พานักท่องเที่ยวเข้ามา โดยชุมชนมีความเห็นว่า อยากได้นักท่องเที่ยวคุณภาพที่เข้ามาดื่มด่ำท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน เที่ยวด้วยความเคารพสถานที่และเข้าอกเข้าใจชุมชนอย่างแท้จริง มากกว่าเน้นที่จำนวนของนักท่องเที่ยวที่เข้ามา อีกทั้ง ชุมชนอยู่มาได้จนอายุ 250 ปี โดยที่ไม่ได้พึ่งพาใคร แต่เป็นการพึ่งพาอาศัยกันเองในชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นความเข้มแข็งอย่างแท้จริง

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนภูฏินมีความเห็นว่า สิ่งที่ทำให้อยากจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง เพราะอยากจะเห็นชุมชนที่ตนเองอยู่อาศัยมาตั้งบรรพบุรุษมีการพัฒนาขึ้น แต่จะต้องพัฒนาอย่างยั่งยืน ไม่ฉาบฉวย ในการพัฒนานั้นประชาชนในชุมชนจะต้องได้รับประโยชน์จริงๆ อย่างทั่วถึง ไม่ใช่คนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดได้ประโยชน์แต่เพียงบางกลุ่ม

4.4.4 ฐานะทางการเงินของประชาชนในชุมชนกุฎีจีน

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนกุฎีจีนส่วนใหญ่มีฐานะทางการเงินที่อยู่ในระดับปานกลาง ประชาชนในชุมชนมีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ได้แก่ ข้าราชการ พนักงานบริษัท พนักงานขับรถ ขับรถจักรยานยนต์รับจ้าง ค้าขาย เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่จะทำงานนอกบ้านโดยออกจากบ้านตั้งแต่เช้าและกลับถึงบ้านในช่วงค่ำ ซึ่งจะมีเวลาว่างในช่วงวันหยุดเสาร์ และอาทิตย์ ดังคำพูดของประชาชนผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งกล่าวว่า “วันจันทร์ถึงศุกร์ก็ทำงานประจำออกจากบ้านตั้งแต่เช้า กลับมาถึงบ้านก็ตึกแล้ว จึงไม่ได้รับทราบข่าวการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายจากผู้นำชุมชน และในช่วงวันหยุดวันเสาร์ อาทิตย์ ก็อยากที่จะพักผ่อน ทำงานบ้าน ทำงานส่วนตัว ไม่ค่อยอยากที่จะออกไปร่วมกิจกรรมใดๆ แต่ถ้าหากกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชนมีความน่าสนใจ และเป็นประโยชน์ ก็อยากที่จะไปเข้าร่วมด้วย”

ประชาชนผู้ให้ข้อมูลอีกราย กล่าวว่า “ตนมีอาชีพทำงานรับจ้างทั่วไป จึงไม่มีเวลาที่จะมาเข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนใด ๆ เพราะครอบครัวมีฐานะค่อนข้างยากจน เป็นห่วงเรื่องปากท้องของครอบครัวมากกว่า แต่ถ้าหากว่าตนมีฐานะที่ดี ไม่ได้กังวลเรื่องเงิน ตนก็อยากที่จะเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการที่พัฒนาชุมชนอยู่แล้ว”

ผู้นำชุมชนกุฎีจีน กล่าวว่า เรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ ก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนในชุมชน ตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมเพราะบางส่วนจะต้องไปทำงานนอกบ้าน บางคนทำอาชีพรับจ้าง อาจจะได้วันหยุดเสาร์ อาทิตย์ จึงไม่มีเวลาที่จะเข้ามาร่วมในการพัฒนาชุมชน ส่วนในเรื่องของเวลาที่มีส่วนสำคัญเช่นกัน ประชาชนบางคนอาจจะไม่ได้มีปัญหาเรื่องเงิน แต่ด้วยงาน ด้วยอาชีพ ความรับผิดชอบส่วนตัว ก็ทำให้ไม่มีเวลาที่จะเข้ามาร่วมกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน แต่ถ้าหากว่ามีกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อทั้งชุมชน ตนก็จะพยายามอย่างสุดความสามารถในการเชิญชวนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยบอกกล่าวตามบ้าน ให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญ และตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ แต่ไม่ได้เป็นการบังคับใด ๆ แต่เป็นการให้ข้อมูลอย่างรอบด้านแก่ประชาชน แล้วให้ประชาชนตัดสินใจเองว่าจะเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่

4.4.5 บทบาทภาครัฐกับการพัฒนาชุมชนกุฎีจีน

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนกุฎีจีน ให้ข้อมูลว่า หน่วยงานรัฐทำงานบางอย่างก็จะมีภาระเลยชุมชนบ้าง เพราะไปให้ความช่วยเหลือชุมชนที่มีความเป็นอยู่ที่ยากลำบากมากกว่าชุมชนกุฎีจีน โดยประชาชนมองว่าเป็นการช่วยเหลือที่ไม่ตรงจุด เพราะหน่วยงานภาครัฐเห็นว่าชุมชนกุฎีจีน มีการดูแลตนเองได้เป็นอย่างดีอยู่แล้ว แต่แท้จริงแล้วชุมชนก็อยากจะให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือ

ในสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ป้ายบอกทาง ไฟส่องสว่าง ประชาชนกล่าวว่า “เวลากลางคืนเสาไฟทางเดินริมแม่น้ำเจ้าพระยาไม่เคยติดเลย คนเดินไปไม่รู้จะตกลงแม่น้ำเมื่อไหร่” สิ่งเป็นเสียงสะท้อนจากประชาชนที่อยากจะให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแลในเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่มีความจำเป็นต่อชุมชน

ประชาชนผู้ให้ข้อมูลอีกท่าน กล่าวว่า เขตไม่ให้ความร่วมมือในกรณี เช่น ถนนหนทาง ไฟฟ้าต่างๆ เพราะทางหน่วยงานของรัฐมองว่าพื้นที่ของชุมชนกุฎีจีนเป็นพื้นที่เอกชน เลยทำให้ การติดต่อประสานงานค่อนข้างช้า และไม่ค่อยมาดูแลชุมชน เช่น การซ่อมถนนหนทางไม่ทั่วถึง และชุมชนเคยมีปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานของรัฐและต่อต้านหน่วยงานของรัฐไม่ช่วยสนับสนุนชุมชน โดยประชาชนในชุมชนมองว่า

“...ย่านชุมชนกุฎีจีนเป็นย่านที่เป็นหน้าเป็นตาของประเทศ คอยต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง เป็นจำนวนมาก แต่หน่วยงานของรัฐไม่ให้ความสนใจ ทางชุมชนขออะไรทางหน่วยงานของรัฐไป จะได้รับการตอบสนองค่อนข้างยาก และเวลามีแขกผู้ใหญ่ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาเยี่ยมชุมชน ทางหน่วยงานของรัฐไม่ได้มาช่วยสนับสนุนในการดูแลการเลี้ยงรับรองแขก การซื้อวัสดุสำนักงาน ครุภัณฑ์เลย จะเบิกค่าใช้จ่ายก็ไม่รู้จะเบิกอย่างไร ทางชุมชนต้องออกเงินกันเอง”

ประชาชนผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่ง กล่าวว่า ความต่อเนื่องของโครงการมีผลค่อนข้างมากที่ทำให้ประชาชนในชุมชนเบื่อหน่าย เพราะโครงการขาดความต่อเนื่อง โดยโครงการและกิจกรรมที่จัดทำ ควรที่จะต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ และประชาชนในชุมชน ต้องได้รับผลประโยชน์จริงๆ ส่วนใหญ่โครงการต่าง ๆ มักจะมาแล้วก็หายไป ขาดความต่อเนื่อง อยากให้ยั่งยืนหน่อย โดยควรจะมีมีการเข้ามาวางแผนระยะยาว ติดตาม ประเมินผลความสำเร็จของโครงการอยู่เรื่อย ๆ ไม่ใช่โครงการจบแล้วก็หายไปเลย

“...เข้าใจว่าส่วนใหญ่ราชการจะเป็นแบบนี้ทั้งหมด บางทีเท่าที่สังเกต โปรเจคสวยหรูมาก ขายฝัน พอทำกิจกรรมเสร็จได้รายงานออกมาเป็นเล่มผลงานก็หายไปเลย ไม่ได้ติดตามประเมินผล โครงการต่อในระยะยาวส่วนใหญ่ภาคราชการจะมาแบบสวยหรู จะทำอย่างนั้น จะทำอย่างนี้ ทำแล้วจะเป็นอย่างไร สรุปผลออกมาเหมือนเดิม เข้ามาจัดโครงการในชุมชนไม่รู้ก็กลุ่มก็ยังเหมือนเดิม อยากให้จริงจังหน่อย อยากให้ตั้งใจทำโครงการแบบให้เห็นผลจริงๆ ให้ชุมชนได้ประโยชน์จริงๆ ทุ่มเทหน่อย ไม่ใช่มาขายฝันให้ชุมชน”

เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ ให้ข้อมูลว่า จากผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ประชาชนพูดถึงหน่วยงานรัฐทำงานไม่ต่อเนื่อง ทำให้จบเป็นปีงบประมาณ มาแล้วก็หาย ซึ่งตนยอมรับว่าเป็นความจริง แต่ในปัจจุบันก็มีการปรับปรุงไปในทิศทางที่ดีขึ้น กล่าวคือ วิธีการได้มาของงบประมาณในการจัดแผนงาน โครงการต่าง ๆ เข้มข้นมากขึ้น โดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงบประมาณ จะให้ความสำคัญกับการเน้นไปที่ความต่อเนื่องของโครงการ ที่จะจัดทำซึ่งบางโครงการต้องใช้การผูกพันงบประมาณข้ามปีตามร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายต่อเนื่องหลายปี โดยมีกฎระเบียบที่เอื้ออำนวยให้สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแบบเดิม ๆ คือ การขาดความต่อเนื่องของนโยบายได้

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากข้อมูลเอกสารโครงการและกิจกรรมที่เคยดำเนินการในชุมชนกุฎีจีน และจากการสัมภาษณ์พบว่า พบว่ายังมีปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ให้โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควร โดยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1. โครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชนขาดการส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งของชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน แม้ว่าชุมชนกุฎีจีนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในความแตกต่างกันทางศาสนา วัฒนธรรม แต่ชุมชนยังขาดพลังและความเข้มแข็งภายใน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกชุมชนซึ่งส่วนใหญ่ขาดการรับรู้ความเคลื่อนไหว จึงขาดความกระตือรือร้นในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ดังนั้น ควรจะต้องเริ่มจากการส่งเสริมให้คนภายในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เพื่อการพัฒนาชุมชนกุฎีจีน ให้ไปสู่ความยั่งยืนและเป็นชุมชนเข้มแข็ง โดยมีการสร้างการรับรู้ให้สมาชิกในชุมชนและเพิ่มศักยภาพชุมชนกุฎีจีนคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการอย่างเต็มที่ และเต็มกำลังความสามารถ

2. โครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชนขาดการเสริมสร้างการรับรู้ให้แก่ประชาชนในชุมชน โดยจะต้องให้คนในชุมชนมีจิตสำนึก รับผิดชอบต่อชุมชนที่อยู่อาศัยของตนเอง ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาชุมชน การขับเคลื่อนชุมชนจะต้องเริ่มจากการพัฒนาจิตใจของคนในชุมชนให้มีจิตสำนึก จิตสาธารณะ และจิตอาสา โดยเน้นให้ประชาชนในชุมชน ตระหนักให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของประวัติศาสตร์ของชาติและชุมชนกุฎีจีน รวมทั้งการสร้างเสริมความสามัคคีและจิตสำนึก การเสียสละ การทำชุมชนให้น่าอยู่ การเสริมสร้างการรับรู้ให้แก่ชาวชุมชนกุฎีจีน เพื่อให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อชุมชน เพราะการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนจะต้องเริ่มจากการพัฒนาจิตใจของคน ในชุมชนให้มีจิตสำนึกจิตสาธารณะ และจิตอาสาเป็นลำดับแรก

3. โครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชนขาดการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในชุมชนให้มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และสถานที่ท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งมีความจำเป็นและสำคัญเป็นอย่างยิ่งซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะส่งผลทำให้เด็กและเยาวชนในชุมชนรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชน มีความรักและความความหวงแหนในชุมชนของตนเอง อีกทั้งยังสามารถต่อยอดเป็นมัคคุเทศก์น้อย เพื่อเป็นมัคคุเทศก์น้อยให้แก่นักท่องเที่ยว

4. โครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชนขาดการรับรู้ความต้องการของชุมชน เพื่อสำรวจความต้องการของคนในชุมชนก่อนเริ่มการดำเนินโครงการและกิจกรรม มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้ผู้จัดโครงการจะได้นำความคิดเห็นของชุมชนไปเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการเกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน รวมทั้งประสานกับชุมชนเพื่อร่วมกันทำงานให้เกิดความยั่งยืนต่อไป อันจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีความพร้อม สามารถผลักดันให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง

5. โครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชนขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงานของส่วนราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนย่านภูเก็วจีน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการสนับสนุน จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะงานที่เกิณกำลังความสามารถของชุมชน

โดยที่ผ่านมามีการทำงานของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในเชิงพื้นที่ทั้งการพัฒนาและการอนุรักษ์ชุมชนภูเก็วจีน มักจะมีลักษณะทำมากแต่ได้ผลน้อย อีกทั้งกระบวนการ ขั้นตอน การวางแผน การพิจารณาการประเมินผล ยังยึดติดกับระเบียบกฎเกณฑ์ของแต่ละหน่วยงานมากกว่าการยึดผลประโยชน์ของประชาชนในชุมชน ทำให้การมีส่วนร่วมนั้นจะเกิดขึ้นได้ยาก ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการทำงานเชิงพื้นที่ หน่วยงานจะต้องเริ่มจากการสร้างความจริงใจในการพัฒนาชุมชน ซึ่งจะเป็นต้นทางในการสร้างสัมพันธภาพ ที่นำไปสู่ผล คือ การมีส่วนร่วม ความร่วมมือ การผสมผสาน การบูรณาการเชิงภารกิจและเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับชุมชน จึงควรผนึกกำลังร่วมกันพัฒนาชุมชน และพัฒนาคุณลักษณะพิเศษของชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยประสานความร่วมมือในรูปแบบประชารัฐร่วมกับส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนตามความต้องการของชุมชน เพื่อชุมชนอย่างแท้จริงให้เกิดความสมดุลทั้งทางกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

บทที่ 5 การอภิปรายผล

5. สรุปผลการศึกษาและการอภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา : ชุมชนกุฎีจีน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนกุฎีจีนเพื่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนกุฎีจีนเพื่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนกุฎีจีนให้มีความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนกุฎีจีนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยสามารถแปลผลการวิจัยได้ ดังนี้

5.1 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

5.1.1. ด้านลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนกุฎีจีน จากการศึกษาพบว่า หน่วยงานที่เข้ามาจัดโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนกุฎีจีน ยังมีปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้โครงการและกิจกรรมที่ดำเนินการจัดทำขึ้นไม่ประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการเท่าที่ควร เนื่องจากหน่วยงานใช้วิธีการในการเปิดให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมไม่ได้ผล เช่น ในรายละเอียดของโครงการไม่ได้ระบุถึงกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการอย่างแท้จริงว่าอยากจะได้กลุ่มเป้าหมายแบบใด ส่งผลทำให้ได้ผู้เข้าร่วมโครงการไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งโครงการที่จัดทำขึ้นไม่ตรงตามความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน เพราะก่อนที่จะเริ่มดำเนินโครงการผู้จัดทำไม่ได้เข้ามาสำรวจความต้องการของประชาชนในชุมชน ประกอบกับมีรายละเอียดโครงการและวัตถุประสงค์ของโครงการที่ไม่ชัดเจนขาดการเสริมสร้างการรับรู้ให้แก่ประชาชนในชุมชน ประชาชนในชุมชนขาดการรับรู้ความเคลื่อนไหว จึงทำให้ขาดความกระตือรือร้นในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และที่สำคัญคือ การขาดความต่อเนื่องของการดำเนินนโยบายโดยโครงการและกิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐจัดทำขึ้นในชุมชนเป็นโครงการระยะสั้นซึ่งขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน ส่งผลทำให้โครงการและกิจกรรมดังกล่าวที่จัดทำขึ้นในชุมชนไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (ถวิลวดี บุรีกุล 2548) รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีวัตถุประสงค์ รูปแบบของกิจกรรม และมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน เพื่อเป็นข้อมูลให้กับ

ผู้เข้าร่วม และจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วม พร้อมทั้ง สํารวจความต้องการของประชาชน ก่อนที่จะเริ่มดำเนินนโยบาย

5.1.2. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนผลจากการศึกษาพบว่า หน่วยงานภาครัฐได้เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนกุฎิจีนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับของการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในพื้นที่และระดับการมีส่วนร่วมในระดับรับฟังความคิดเห็นเท่านั้น อธิบายได้ ดังนี้ 1) ระดับของการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐจะแจ้งประชาชนให้รับรู้ถึงเรื่องที่มีผลกระทบต่อประชาชน ซึ่งจะเป็นการให้ข้อมูลในลักษณะการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบว่า จะมีโครงการและกิจกรรมใดบ้าง โดยก่อนที่จะเริ่มจัดทำโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ หน่วยงานภาครัฐไม่ได้มีการเข้ามาสำรวจความต้องการของประชาชนในชุมชนกุฎิจีนก่อนว่าประชาชนมีความต้องการอะไรและอยากที่จะให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนช่วยเหลือชุมชนในเรื่องใดบ้าง และ 2) ระดับการมีส่วนร่วมในระดับรับฟังความคิดเห็น ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนกุฎิจีน คือ ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดให้ประชาชนในพื้นที่แสดงความคิดเห็นแต่ไม่ได้นำความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนที่เข้าร่วมประชาคมและเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นไปประกอบการตัดสินใจในการทำโครงการต่าง ๆ อย่างแท้จริง จนบางครั้งประชาชนเกิดความเบื่อหน่าย ไม่อยากที่จะเข้าไปร่วมแสดงความคิดเห็น เพราะแสดงความคิดเห็นไปหน่วยงานก็ไม่ได้รับฟังความเห็นของประชาชนและไม่ได้นำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนไปประกอบการพิจารณาการดำเนินนโยบาย

ดังนั้น จึงส่งผลให้ประชาชนในชุมชนกุฎิจีนเข้าร่วมกิจกรรมน้อยและบางส่วนเลือกที่จะไม่เข้าร่วมโครงการและกิจกรรม ซึ่งจะส่งผลทำให้โครงการและกิจกรรมที่จัดทำขึ้นไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควรเพราะประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อย ซึ่งมีสอดคล้องกับแนวคิดของ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล (2549) ในเรื่อง การแบ่งระดับขั้นของการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ การที่ภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนกุฎิจีนเข้ามามีส่วนร่วม อยู่ในระดับที่ 1 ระดับของการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในพื้นที่ และ 2 ระดับการมีส่วนร่วมในระดับรับฟังความคิดเห็น จากทั้งหมด 6 ระดับ ซึ่งสรุปได้ว่า มีการเปิดให้เข้าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับที่น้อยมาก

5.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนกัญฉินเพื่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

5.2.1 ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในชุมชนกัญฉิน

5.2.1.1 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมชุมชน (เศรษฐกิจ สังคม การเมือง)

จากการศึกษาพบว่า ด้วยสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้บริเวณโดยรอบสภาพแวดล้อมของชุมชนมีความเจริญมากขึ้น จึงทำให้มีสถานศึกษา บริษัทห้างร้านต่าง ๆ ห้างสรรพสินค้า และโรงงาน มาก่อตั้งในบริเวณใกล้เคียงชุมชน ซึ่งทำให้มีผู้คนต่างถิ่นอพยพเข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนเพื่อทำงานรับจ้าง พักอาศัย และเพื่อการศึกษาเป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้คนที่ต่างถิ่นดังกล่าวไม่ได้มีความรัก ความผูกพันกับชุมชนเหมือนดังผู้คนที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่แรก จึงส่งผลทำให้ชุมชนกัญฉินเกิดวัฒนธรรมแบบชุมชนเมืองที่ผู้คนที่ต่างคนต่างอยู่ ใช้ชีวิตที่เร่งรีบ มุ่งเน้นแต่การทำมาหากิน อีกทั้งยังเกิดปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาขยะ ปัญหามลพิษ และความไม่เป็นระเบียบของสิ่งปลูกอันเนื่องมาจากการสร้างบ้านเรือนเป็นตึกแถวขยายบริเวณมากขึ้น สภาพแวดล้อมทางด้านสังคมของชุมชนกัญฉินเป็นลักษณะของสังคมที่มีผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก (อายุ 60 ปีขึ้นไป) เนื่องจากกลุ่มวัยกลางคนบางส่วนได้มีการอพยพย้ายถิ่นฐานออกจากชุมชนมากขึ้นและต้องการหาสถานที่อยู่ใหม่ที่มีความกว้างขวางมากขึ้นกว่าเดิมเพราะภายในชุมชนที่อยู่อาศัยในปัจจุบันคับแคบ ไม่สามารถขยายพื้นที่อยู่อาศัยได้ จึงทำให้ไม่เพียงพอสำหรับจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่มีจำนวนมากขึ้น จึงส่งผลทำให้ชุมชนมีผู้สูงอายุอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เนื่องจากอยู่ในชุมชนมานานตั้งแต่บรรพบุรุษ จึงมีความรักความผูกพันและหวงแหนในที่อยู่ปัจจุบันของตนเองไม่อยากจะย้ายไปตั้งถิ่นฐานในที่แห่งใหม่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (ปรัชญา เวสารัชช์ 2528) ที่ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งพบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครอง มีส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนอยากที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (ธวัช เบญจาทิกุล 2529) ที่ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า ปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง มีส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

5.2.1.2 ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่นโดยเฉพาะผู้นำ (ผู้นำชุมชน) จากการศึกษา

พบว่า ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนกัญฉิน ได้แก่ ผู้นำชุมชนกัญฉินมีอิทธิพลมากต่อการตัดสินใจของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนกัญฉินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยผู้นำชุมชนกัญฉิน มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนในชุมชนได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ หากมีเรื่องสำคัญและจำเป็นเร่งด่วนผู้นำชุมชนและกรรมการชุมชนจะเดินประชาสัมพันธ์ตามบ้านทั้งชุมชน เพื่อทำความเข้าใจ

เข้าใจพร้อมทั้งให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนได้โดยตรงถึงประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ประกอบกับผู้นำคนปัจจุบันได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งมายาวนานหลายสมัยทำให้ประชาชนในชุมชนเกิดความไว้นือเชื่อใจ ศรัทธาในตัวของผู้นำ ไว้วางใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้นำตัดสินใจที่จะจัดขึ้นในชุมชนของตนเอง อีกทั้งผู้นำยังได้สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ประชาชนเป็นที่พึงของประชาชนในยามที่เกิดความยากลำบาก เช่น การเกิดอัคคีภัย น้ำท่วมในชุมชน ผู้นำก็จะมีการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเร่งด่วนเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างทันทั่วถึง อีกทั้ง ผู้นำชุมชนมีลักษณะท่าทางที่ประนีประนอม ทำให้คนอยากเข้าหาและอยากให้ความร่วมมือ มีความอ่อนน้อมและใจเย็น รั้งประชาชนทุกคน ดังนั้น การที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ซึ่งนอกจากตัวของประชาชนแล้วจะต้องให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้นำชุมชนด้วย เพราะเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อการตัดสินใจของประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะในชุมชนที่ประชาชนมีความสามัคคีกัน หรือที่เรียกว่าชุมชนเข้มแข็ง ผู้นำชุมชนมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการที่จะชักจูง โน้มน้าว ให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (ปรีชญา เวสารัชช 2528) ที่ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งพบว่า ปัจจัยผลักดันจากผู้นำ มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งถ้าหากมีการผลักดันจากผู้นำที่ประชาชนไว้นือเชื่อใจจะมีส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น

5.2.1.3 ปัจจัยภายในตัวบุคคล จากการศึกษาพบว่า ประชาชนในชุมชนภูมิฉินมีความเข้มแข็ง ความรัก และความสามัคคีกัน ภายใต้ความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม (3 ศาสนา 4 ความเชื่อ) ที่อยู่ร่วมกันมาอย่างสันติสุขกว่า 250 ปี ซึ่งสิ่งที่ทำให้ประชาชนในชุมชนอยากที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองนั้น เพราะอยากให้เห็นชุมชนที่ตนเองอยู่อาศัยมาตั้งบรรพบุรุษมีการพัฒนา ก้าวหน้าขึ้น แต่จะต้องพัฒนาอย่างยั่งยืนและไม่ฉาบฉวย โดยในการพัฒนานั้นประชาชนในชุมชนจะต้องได้รับประโยชน์และอย่างทั่วถึง ไม่ใช่คนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดได้ประโยชน์แต่เพียงบางกลุ่มเท่านั้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (ทรงพล ตุ่มทอง 2542) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า การที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมส่วนใหญ่เกิดจากความผูกพันต่อชุมชน ต้องการช่วยเหลือชุมชนของตนเอง ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

5.2.1.4 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (ฐานะการเงินและครอบครัว) จากการศึกษาพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนกฐิเงินส่วนใหญ่จะมีฐานะปานกลางไปจนถึงฐานะยากจน โดยหากประชาชนครอบครัวใดที่มีฐานะการเงินที่ดีไม่ลำบาก จะส่งผลทำให้มีเวลาว่างมากยิ่งขึ้น เนื่องจากไม่ต้องทำงานพิเศษเพิ่มในวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ จะทำให้ประชาชนเหล่านั้น มักจะมีโอกาสมากยิ่งขึ้นในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน แต่ถ้าหากว่าประชาชนกลุ่มใดที่มีฐานะค่อนข้างยากจนมีอาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น ขับรถรับจ้าง แท็กซี่ แม่บ้าน ค้าขาย ซึ่งจะต้องทำงานทุกวันโดยไม่มีวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ จะทำให้คนกลุ่มนั้นไม่มีเวลาว่าง หรือแทบไม่มีเวลาว่างเลย จึงทำให้เขาเหล่านั้นไม่มีโอกาสที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (ธวัช เบญจาทิกุล 2529) ที่ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า ปัจจัยด้าน เศรษฐกิจ มีส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

5.3 ปัจจัยด้านนโยบายภาครัฐ

5.3.1. ปัจจัยด้านการออกแบบนโยบาย จากการศึกษาพบว่า การกำหนดนโยบายในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนกฐิเงินที่ผ่านมาเป็นรูปแบบการกำหนดนโยบายจากบนลงล่าง (Top Down) ซึ่งเป็นการกำหนดโครงการในระดับนโยบาย โดยที่หน่วยงานภาครัฐไม่ได้มีการศึกษาบริบทและเงื่อนไขของชุมชนกฐิเงิน ซึ่งบริบทและเงื่อนไขของชุมชนกฐิเงินมีความแตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว จึงทำให้นโยบายที่ภาครัฐออกมาไม่ได้รับความสนใจและความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนเท่าที่ควร เนื่องจากว่าสิ่งที่ภาครัฐจะทำบางอย่างไม่ได้เป็นสิ่งที่ประชาชนในชุมชนต้องการ จึงก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินนโยบายตามมา ซึ่งจะส่งผลทำให้การดำเนินนโยบายของภาครัฐจึงไม่ประสบความสำเร็จ ไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควร ซึ่งจะเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณ อีกทั้ง หน่วยงานภาครัฐเสียเวลาในการดำเนินนโยบายดังกล่าว ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กฤติยา สมศิลา และ กนกกานต์ แก้วนุช (2561) ที่ได้ศึกษา ปัจจัยของการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโพธิ์ อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า หากประชาชนในเข้ามามีบทบาทในการกำหนดแนวทางเสนอความคิดเห็นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่อภาครัฐ จะทำให้ประชาชนอยากเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เนื่องจากประชาชนได้ประโยชน์สามารถร่วมจัดสรรและบริหารทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.3.2. ปัจจัยด้านความต่อเนื่องของนโยบาย จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนกุฎีจีนที่ผ่านมาไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าที่ควร มีสาเหตุสำคัญจากการที่สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดการรับรู้ถึงความเคลื่อนไหวในการพัฒนา ปรับเปลี่ยนชุมชนจึงทำให้ขาดความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งมาจากการออกแบบนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการที่จะเข้ามาพัฒนาพื้นที่ โดยนโยบายที่ดำเนินการยังขาดความต่อเนื่องในระยะยาว และผลของการดำเนินโครงการไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร และเกิดการเปลี่ยนนโยบายรายปีทั้ง ๆ ที่นโยบายและโครงการเดิมยังไม่บรรลุผล เปรียบเสมือน “ลิงใต้บันได” คือไปไม่ถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ จากปัญหาดังกล่าว ได้ส่งผลทำให้ประชาชนในชุมชนเกิดความเบื่อหน่ายที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากเข้าไปมีส่วนร่วมแล้วนโยบายและโครงการก็ไม่ได้ประสบความสำเร็จตามที่ประชาชนคาดหวัง สอดคล้องกับแนวคิดของ (ถวิลวดี บุรีกุล 2552) เรื่อง พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า ปัจจัยด้านความพร้อมของภาครัฐและความต่อเนื่องของนโยบาย เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การขาดความต่อเนื่องของนโยบายในการพัฒนาชุมชนกุฎีจีนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งผลทำให้ประชาชนในชุมชนกุฎีจีนไม่อยากจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเท่าที่ควร

5.3.3 ปัจจัยด้านวิธีการที่หน่วยงานภาครัฐใช้ในการเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จากการศึกษาพบว่า วิธีการที่หน่วยงานภาครัฐเปิดให้ประชาชนในชุมชนกุฎีจีนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนนั้นยังเป็นปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้โครงการที่ดำเนินการไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากมีวิธีการที่ไม่ได้ผลและไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ประชาชนในชุมชนต้องการ ประกอบกับมีรายละเอียดโครงการและวัตถุประสงค์ของโครงการที่ไม่ค่อยชัดเจนในการเขียนโครงการไม่ได้อยู่ถึงกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนที่ทางผู้ดำเนินโครงการต้องการอยากที่จะให้กลุ่มดังกล่าวเข้ามามีส่วนร่วม จึงส่งผลทำให้ได้ผู้เข้าร่วมที่ไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายที่ทางผู้ดำเนินโครงการต้องการ อีกทั้งวัตถุประสงค์โครงการไม่มีความชัดเจน ทำให้ประชาชนในชุมชนไม่ทราบถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินโครงการ โครงการและกิจกรรมดังกล่าวจึงไม่ได้รับความสนใจจากประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วม และก่อนออกนโยบายหน่วยงานภาครัฐไม่ได้มีการสำรวจความต้องการของคนในชุมชนก่อนเริ่มการดำเนินโครงการและกิจกรรม ซึ่งเป็นขั้นตอนมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้ผู้จัดโครงการจะได้นำความคิดเห็นของชุมชนไปเสนออย่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการเกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อรรถัย กักผล และ ปรัชญา ชีพเจริญรัตน์ (2547) ที่ได้ศึกษา ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนพบว่า หลักของการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีลักษณะการเข้าร่วมอย่างครบวงจรตั้งแต่ต้น

จนถึงสิ้นสุด ควรที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ร่วมวางแผนการดำเนินงานจนถึงร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

5.4 แนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนกฏูจีจิ้นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. การกำหนดนโยบายในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนกฏูจีจิ้น จะต้องเป็นรูปแบบการกำหนดนโยบายจากล่างขึ้นบน (Bottom up) หน่วยงานภาครัฐต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการขั้นตอน โดยเริ่มตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยประชาชนในชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนของตนเอง เพราะประชาชนเป็นคนในพื้นที่ย่อมรับทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดีที่สุด อีกทั้งภาครัฐจะต้องเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติด้วย ซึ่งจะเป็นขั้นตอนการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันระหว่างผู้รับผิดชอบโครงการและประชาชนในชุมชนผู้มีส่วนได้เสียเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเป้าหมายไว้

2. จัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชนกฏูจีจิ้น โดยเป็นการฉีกกำลังประสานความร่วมมือในรูปแบบของภาครัฐ ร่วมบูรณาการหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ เพื่อร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยสรรหาผู้แทนแต่ละชุมชน ชุมชนละประมาณ 2-3 คน เพื่อจัดตั้งเป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชนกฏูจีจิ้น โดยทำหน้าที่เป็นองค์กรหลักของชุมชนดูแลรับผิดชอบการประสานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. นโยบายของภาครัฐจะต้องมีความต่อเนื่อง โดยนโยบายที่จัดทำจะต้องมีการวางแผนระยะยาว (มากกว่า 1ปี) และจะต้องมีความต่อเนื่องสอดคล้องกับบริบทและเงื่อนไขของชุมชนกฏูจีจิ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง บรรลุผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย

4. การปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนในชุมชนกฏูจีจิ้น เช่น การจัดโครงการให้ผู้สูงอายุในชุมชนถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชุมชนให้ประชาชนกลุ่มเยาวชนมีความรักและหวงแหนในชุมชนให้ตระหนักในหน้าที่ของตนเองมีความรับผิดชอบต่อชุมชน และจะต้องปลูกฝังให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาชุมชน ให้ประชาชนตระหนักในหน้าที่ของตนเองมีความรับผิดชอบต่อชุมชน โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มกำลังความสามารถ และมีความตระหนักความกระตือรือร้นในการเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของตนเอง

5. จัดให้มีศูนย์ข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เพื่อการต้อนรับและให้บริการผู้มาเยือนอย่างมีมาตรฐานครบวงจร พร้อมทั้งส่งเสริมเด็กและเยาวชนในชุมชนให้มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และสถานที่ท่องเที่ยวชุมชน เพื่อเป็นมรดกคุณแก่เยาวชนให้แก่นักท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นการสร้างจิตสำนึกให้เห็นถึงความสำคัญของชุมชน เกิดความรักและหวงแหนชุมชนของตนเอง

6. หน่วยงานภาครัฐและชุมชนกุฎีจีนจะต้องจัดโครงการท่องเที่ยวชุมชนกุฎีจีนให้มีความหลากหลายเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชม ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในชุมชน เช่น การจัดเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนกุฎีจีนเชิงศาสนาและศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และจุดเด่นของชุมชน เนื่องจากชุมชนมีวัฒนธรรมที่หลากหลายแต่บางอย่างยังไม่ชัดเจน จึงต้องอาศัยการส่งเสริมให้มีความชัดเจน เช่น พัฒนาวัฒนธรรมด้านอาหาร ศิลปวัฒนธรรม หัตถกรรม และจะต้องพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความสะดวกสบายในการเดินทางและมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

หน่วยงานภาครัฐจะต้องตอบสนองสิ่งที่ประชาชนในชุมชนต้องการ เช่น โครงการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานในชุมชน เช่น การจัดทำแผนปรับปรุงเส้นทางสัญจรภายในชุมชน เชื่อมต่อกับภายนอกชุมชนอย่างเป็นระบบ จัดให้มีศูนย์ข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ของชุมชนเพื่อการต้อนรับและให้บริการแก่ผู้มาเยือนอย่างมีมาตรฐานครบวงจร พร้อมทั้งส่งเสริมเด็กและเยาวชนในชุมชนให้มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และสถานที่ท่องเที่ยวชุมชนเพื่อเป็นมรดกคุณแก่เยาวชนให้แก่นักท่องเที่ยวซึ่งจะเป็นการสร้างจิตสำนึกให้เห็นถึงความสำคัญของชุมชน รักและหวงแหนในชุมชนของตนเอง

7. ชุมชนกุฎีจีน ควรผนึกกำลังประสานความร่วมมือในรูปแบบของประชารัฐ โดยภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน ร่วมบูรณาการหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ผนึกกำลังร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยจะต้องขับเคลื่อนชุมชนให้ไปในทิศทางที่เกิดจากความต้องการของชุมชน เพื่อชุมชนอย่างแท้จริง สร้างความสมดุลของอารอนุรักษ์ไว้้อย่างเดิมและพัฒนาเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นของชุมชน ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวจะก่อให้เกิดความสมดุลทั้งทางด้านสภาพแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

5.5 ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

5.5.1 เนื่องจากในช่วงที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเป็นช่วงที่เกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโคโรนา 2019 (โควิด-19) จึงส่งผลทำให้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลการศึกษามีจำกัด สำหรับในการวิจัยครั้งต่อไปควรที่จะต้องมีการเพิ่มระยะเวลาในการเก็บข้อมูล และจำนวนผู้ให้ข้อมูลมากขึ้น เพื่อที่ผลการศึกษาจะได้หลากหลายและครอบคลุมถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนกัญฉินจะทำให้ได้แนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนกัญฉินได้ครอบคลุมและชัดเจนมากขึ้น

5.5.2 ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรจะต้องมีการศึกษาโดยเพิ่มหน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนกัญฉินเข้ามาศึกษาวิจัยด้วย ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลครบถ้วนทั้งมุมมองภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน

5.5.3 ควรที่จะมีการศึกษาเปรียบเทียบชุมชนกัญฉินกับชุมชนอื่นๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันที่เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อหาความเหมือนความต่าง ๆ และจุดเด่นของแต่ละชุมชน สำหรับเป็นต้นแบบในการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้แก่ชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

Sgeerazi, K. (2008). "5 A's of Tourism Development Nov08." Retrieved 24 August, 2021, from https://www.academia.edu/9370582/5_As_of_Tourism_Development_Nov08.

ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว (2556). "แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม." Retrieved 24 สิงหาคม 2564, from <http://tourism-dan1.blogspot.com/2013/06/blog-post.html>.

กฤติยา สมศิลา และ กนกกานต์ แก้วนุช (2561). "ปัจจัยการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านโป่ง อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์."

กุลจิรา เสาวลักษณ์จินดา (2555). การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษา อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสิงห์บุรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาเอกการจัดการทั่วไป คณะบริหารธุรกิจ.

คณินิจ ศรีบัวเอี่ยม (2545). รายงานการวิจัยแนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยการมีส่วนร่วมทางรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ปัญหาอุปสรรคและทางออก กรุงเทพมหานคร สถาบันพระปกเกล้า

ณัฐพร ดอกบุญนาค และ ฐาปกรณ์ ทองคำนุช (2556). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนในตำบลร้อยปีสามชุกอำเภอสสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, กองทุนส่งเสริมการวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.

ถวิลวดี บุรีกุล (2548). การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ. กรุงเทพมหานคร, สถาบันพระปกเกล้า

ถวิลวดี บุรีกุล (2552). พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน : จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. กรุงเทพมหานคร, บริษัท เอ.พี. กราฟิคดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.

ทรงพล ตุ่มทอง (2542). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี :

เทศบาลตำบลศรีราชา อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, มหาวิทยาลัยบูรพา. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์

ธนจิรา พวงผกา (2559). ปัจจัยที่มีผลกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ของเทศบาล
ตำบลบางเต็อ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
สาขาการเมืองการปกครอง สำหรับนักบริหาร คณะรัฐศาสตร์

ธวัช เบญจาทิกุล (2529). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านชาวเขา ชนะเลิศ
การประกวดหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่าง ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขา จังหวัดเชียงใหม่ ประจำปี พ.ศ. 2527
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต

นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์ (2527). กลวิธีแนวทางวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชนในการมี
ส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์ศักดิ์โสภณการพิมพ์

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล (2549). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)
กรุงเทพมหานคร, สถาบันพระปกเกล้า.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์สุคตเพรสแอนด์ดีไซน์.

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร, สถาบันไทย
คดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ส. (2550). การศึกษาองค์ความรู้และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว
แบบยั่งยืนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวข้องเขตธนบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

วชิรญา ตติยนันท์กุล (2557). การพัฒนาคู่มือการท่องเที่ยวเชิงมรดกเชิงวัฒนธรรมความหมายของการท่องเที่ยว
วัฒนธรรมนามธรรมด้านหัตถกรรม จังหวัดอุบลราชธานี, มหาวิทยาลัยขอนแก่น. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชา

การจัดการการท่องเที่ยว

วิชญ์ หยกจินดา (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกร่าง ตำบลทับไทร อำเภอบึงน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี, มหาวิทยาลัยบูรพา รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต

สถาบันพระปกเกล้า (2544). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการร่างกฎหมาย. กรุงเทพมหานคร, สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (2561). รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง การขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนย่านกะดีจีนสู่ความมั่นคงยั่งยืน กรุงเทพมหานคร สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2551). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการ พ.ศ. 2551-2555.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2560). การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม: เทคนิควิธีและการนำไปสู่การปฏิบัติ กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.).

อดิน ระพีพัฒน์ (2547). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุข.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

อรทัย ก๊กผล และ ปรัชญา ชีพเจริญรัตน์ (2547). การเมืองและการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย หมวด ประชาสัมพันธ์กับการปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ธรรมดาเพรส.

อรทัย พระทัต (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษาชุมชนป้อมมหากาฬ. กรุงเทพมหานคร, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการ สาธารณะ สำหรับนักบริหาร

อรพินท์ สฟโชคชัย (2538). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน รายงานประกอบการประชุมวิชาการประจำปี พ.ศ. 2538 กรุงเทพมหานคร, มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	มนัส สามารถกุล
วัน เดือน ปี เกิด	22 มกราคม 2533
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY